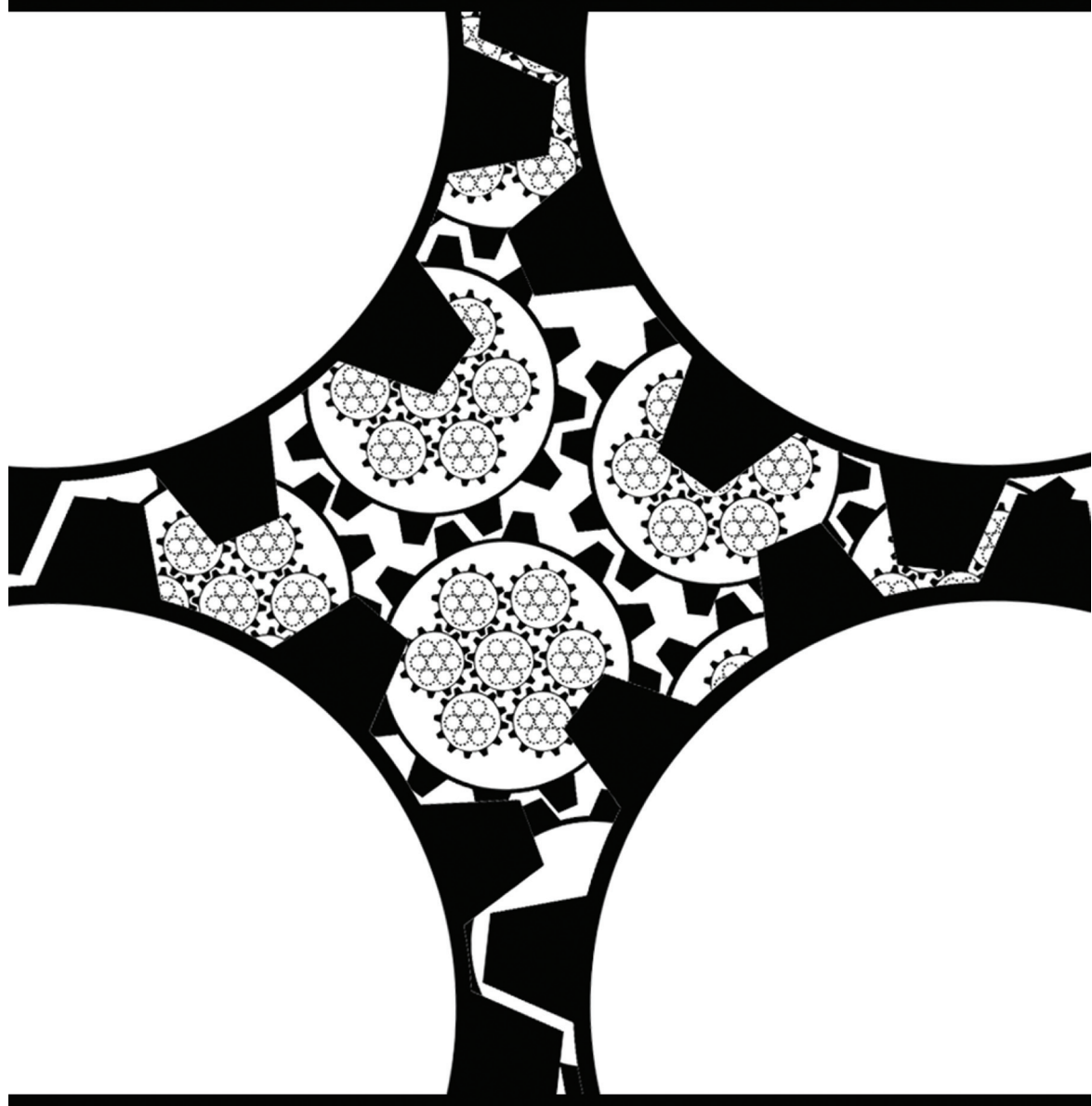

USTROJ

---

sezona 1

epizoda 4 - 6

KAZALO

UVODNIK	3
ESEJISTIKA	4
FENOMEN SPREOBRNJENEGA KADILCA	6
EROZIJA ZDRAVEGA RAZUMA IN KRITIKA NEKRITIČNEGA UMA	14
QU'EST – CE QUE C'EST LA PHILOSOPHIE?	18
SVOBODA	24
TOVARŠI, JEST VAM NE VERJAMEM	28
PREOBLIKA DRUŽBE	32
SVOBODNI TRG KOT ILUZIJA SVOBODE	36
PROZA	40
POPOLNOST	42
VICE	44
KOLODVOR	48
DRAMATIKA	50
POBOJ SNUBCEV	52
POEZIJA	68
VSE JE NORMALNO	70
SKICA MODERNEGA (NORMALNEGA) ŽIVLJENJA.	70
OB SONČNEM VZHODU	71
SENCE	75
UJEDE	76
VABILO	76
NE SANJE IN NE RESNICA	77
ZIDOVI	78
APARAT	79

Kolofon: USTROJ, **Izdajatelj:** Filzofsko umetniško društvo študentov in študentk filozofije FUD in Zofijini ljubimci - društvo za razvoj humanistike, **Naslov uredništva:** Nova ulica 32, Spodnji Duplek, **Uredništvo:** Samo Bohak, Rok Plavčak, **Glavni urednik:** Rok Plavčak, **Odgovorni urednik:** Samo Bohak, **Oblikovanje:** Gašper Bakač, Jernej Žumer, **Naslovnica:** Matej Nikolič, **Tisk:** BIRO TT, Borut Taškovski s.p. **Naklada:** 250 izvodov, Prispevke in kritike lahko pošljete na naslov: zofijini@yahoo.com, www.zofijini.net
Izid je omogočila mestna občina Maribor.

**Za socialno ogrožene
s pridihom
kulture, umetnosti in zgodovine**

več reda → **Kako?**

Solidarnost?

NI DOVOLJENO!

Uspehi so v rokah mladih

**Dobra ekipa
individualcev**

**Kaj še lahko vpliva
na dobro počutje?**

Stvar odločitve

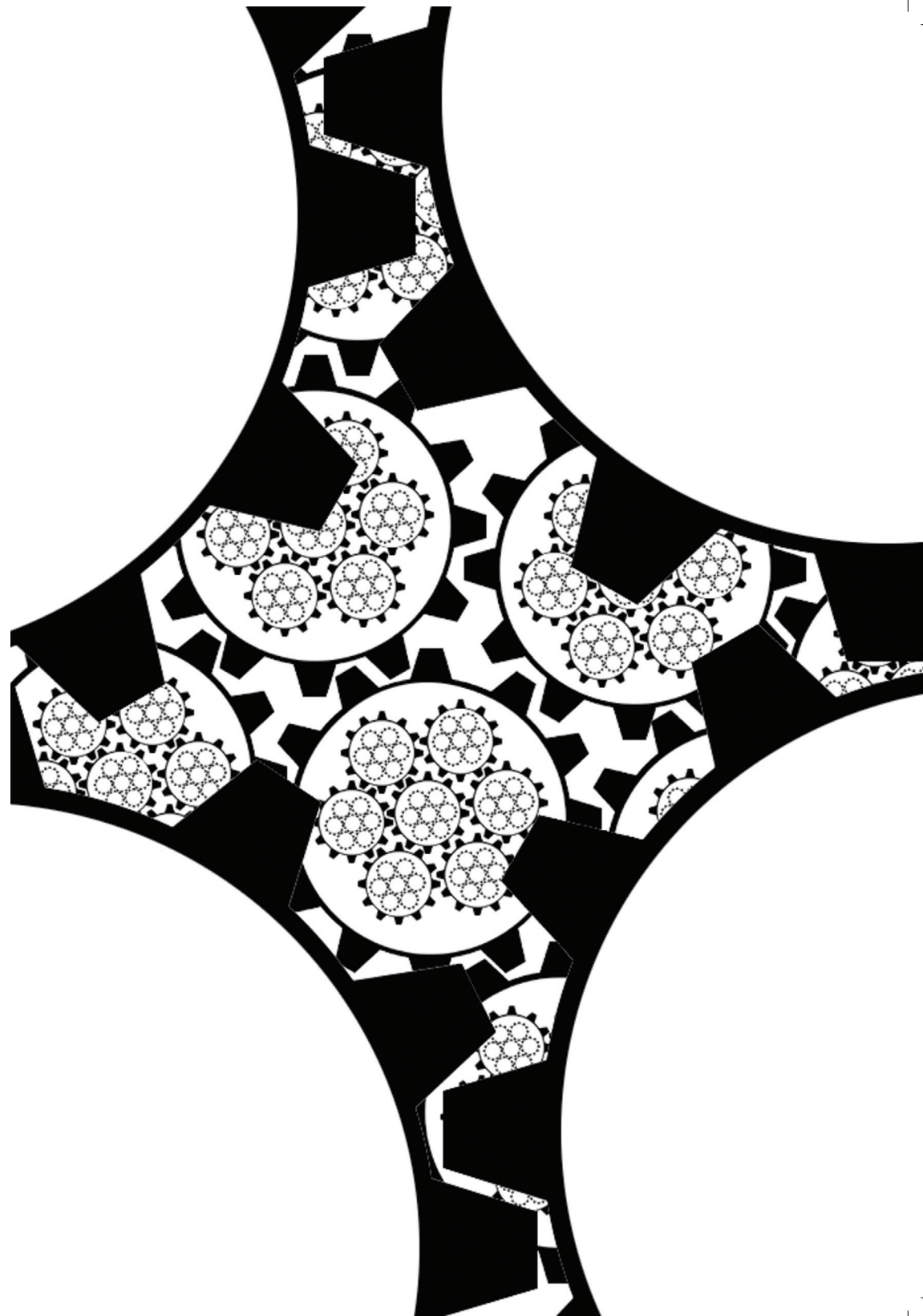
pogreb

UVODNIK

Samo Bohak

Stopajoč preko praga nov(r)ega tisočletja, ozirajoč se nazaj in strmeč naprej, gledam zgodovino in poskušam spregledati prihodnost. V prejšnjem stoletju je zlo dozorelo, živel in umiralo, nikdar ni izdihnilo. Ob polni luni novega tisočletja se prebuja iz otopelosti in kuje načrte za svoj križarski pohod nad nadebudnimi idealisti in naivnimi pesimisti. Ciniki in pesimisti kričeče opozarjajo človeštvo pred katastrofo, njihovega godrnjanja nihče ne posluša, po naključju imajo spet prav. Teža dvajsetega stoletja je bila pretežka za človeka, teža novega tisočletja bo pretežka za človeštvo. Sizif, Orfej in Prometej morajo združiti moči, se soočiti z absurdom in se z uporom, pesmijo in donkijhotstvom zoperstaviti toku zgodovine, zavedajoč se gluhote postmodernega človeka. Horde potrošnikov, ki nimajo več česa trošiti, sanjačev, ki so izgubili sanje, in prodajalcev, ki sanje prodajajo na prostem trgu, so iz templja naredili tržnico, kjer ceno smisla določa ponudba in povpraševanje. Globalni Babilon, predstavljen kot dežela, kjer se cedita med in mleko, je Meka za smislovstvo srečelovcev in sanjekopov. Perpetuum mobile se ustavlja, saj se Gaji več ne cedijo slin. Morala umira na obroke, ko se človeško dostojanstvo pod ceno prodaja na tržnici najboljšemu ponudniku. Poet in filozof na boljšem sejmu ponujata smisel za star in trd ljubi kruhek. Politik je kameleon, ki svoje prave barve ne more pokazati, ker je nima, in far po smrti Boga še vedno obljublja vstajenje, zveličanje in večno življenje skozi trpljenje. Nobenega ne zanima, na sceno je prišla instant nirvana. Drsimo skozi kroge pekla, misleč, da romamo v obljubljeni deželo, ne poznamo poti in ne oziramo se nazaj, kot ubogljive ovce sledimo past(o)irju. Zmagovalci zgodovino samo še prepisujejo in umetnike so zamenjali kopirni stroji. Jeziki so se ponovno pomešali in nihče ne govori esperanta. Spopad civilizacij je le posledica šuma v komunikaciji. Poslušamo, a ne slišimo svarila, gledamo, a zaradi dreves ne vidimo gozda, ne čutimo ničesar, saj smo otopeli, truplo zadnjega človeka v kleti pa je že začelo zaudarjati in sprašujemo se, kaj naj storimo z okostnjaki v omari.

ESEJISTIKA

FENOMEN SPREOBRNJENEGA KADILCA

Peter Kuralt

V tridesetih letih prejšnjega stoletja so se Združene države Amerike, prav tako kot mi danes, soočale s prohibicijo kajenja na javnih prostorih. Takratna prepoved sicer ni bila kanonizirana, torej ni imela pravne podlage v zakonu, temveč se je vpisovala v register moralnega. Moralnost prepovedi je botrovala dejstvu, da ta ni bila zavezujoča za vse kadilce, pač pa je pri kajenju na javnih mestih omejevala zgolj kadilce ženskega spola. Ker je bilo kajenje žensk na javnih prostorih moralno sporno početje, je bilo rednih kadilk zanemarljivo malo.

V času omenjene implicitne prepovedi so si različne ameriške korporacije v želji po maksimiranju lastnih dobičkov prizadevale, da bi izpeljale transformacijo in ameriško družbo iztirile iz tečajev družbe potreb ter jo na novo utirile v tečaje družbe želja. Težnja po večjih dobičkih je zahtevala ekspanzijo produkcije, ki pa svoj smisel dobi le, v kolikor obstaja nekdo, ki je pripravljen delež svojega imetja zamenjati za njen končni rezultat. Ker ni bilo težko ugotoviti, da je obseg bioloških potreb končen, medtem ko je obseg želja vsaj potencialno neskončen, ni bilo težko izpeljati, da je resnična uspešnost hiperprodukcije objektov odvisna od uspešnosti hiperprodukcije želja. Po proizvodni namreč poseže zgolj tisti, ki si ga iz kakršnihkoli že razlogov želi. Znotraj vulgarnega kapitalističnega miselnega okvira prednost želja v razmerju do potreb poleg že omenjene potencialne neskončnosti določa predvsem dejstvo, da je želje, v razliki do potreb, ki jih določa biološka dispozicija, prav tako kot objekte moč proizvajati. Če parafraziramo eno izmed slavnejših miselnih kondenzacij, ki se povezuje z Lacanovim imenom in pravi, želja je želja drugega, lahko v nekoliko zapletenejši različici zaključimo, da si potrošnik skoraj vedno želi tisto, kar se od njega želi, da si želi. Verjetno ni naključje, da se v imenu istega Lacana pogosto izreka tudi miselno

kondenzacijo, ki pravi, da ne popusti glede svoje želje. Zavidljivo stopnjo odpornosti proti naši volji heteronomnim zahtevam ohranimo že s tem, da se upremo narekovanju lastnih želja.

Kako pomembna je oblast nad željami drugih, pričajo tudi besede Freudovega nečaka Edwarda Bernaysa, ki je izsledke psihoanalize nemalokrat uporabil ravno v tovrstne zlovesče namene. Leta 1928 je v svojem delu »Propaganda« zapisal: »Zavestno in inteligentno manipuliranje organiziranih navad in mnenj množic predstavlja pomemben element demokratičnih družb. Tisti, ki manipulirajo s tem nevidnim mehanizmom družbe, tvorijo nevidno oblast, ki predstavlja resnično vladajočo moč v državi. Z nami upravljajo, naši duhovi so ukalupljeni, naši okusi šablonizirani, naše ideje vsiljene, in sicer v veliki meri od ljudi, za katere nikoli nismo slišali. To je logična posledica načina, ki ureja delovanje demokratične družbe. Neizmerno število človeških bitij mora sodelovati na opisan način, če želijo živeti skupaj kot uglajeno delujoča celota«.

Prižiganje plamenic – gesta osvoboditve

Vera v resničnost teh besed je leto dni po izidu »Propagande« vodila zastopnika ameriške tobačne industrije Georga Hilla, da se je v želji po zvišanju prodaje tobačnih izdelkov obrnil na Bernaysa in ga poskušal angažirati v boju zoper prepoved kajenja žensk na javnih mestih. Hill je Bernaysu zaupal, da bi se dobički tobačne industrije na letni ravni podvojili, če bi ženske pripravili do tega, da bi začele kaditi. Ob obstoječi moralni prepovedi je bilo treba kajenje povzdigniti na raven želje. Vprašanje, ki se je zastavljalo samo od sebe, je bilo, kako? Bernays se je po odgovor zatekel k psihiatru Abrahamu Brillu, ki se je že pred tem ogreval za izsledke psihoanalize. Njegov nasvet je bil, da bodo ženske po kajenju posegle takrat, ko bodo v cigareti prepoznale surogat za falos, prevladujoč simbol moške nadvlade. Ne glede na ustreznost povezovanja cigarete in falosa je bila pri produkciji želje po kajenju, kot se je izkazalo kasneje, odločilna ravno simbolna komponenta.

Ob zavesti, da bo kajenje postalo vredno želje, zgolj če bodo ženske v tej dejavnosti prepoznale simbol upora zoper mnenjsko in drugačno nadvlado moških, se je Bernays odločil, da bo politične razsežnosti kajenja proizvedel kar sam. Leta 1929 je najel skupino mladenk in jim naročil, naj se udeležijo znane newyorške »Eastern parade«, ki je bila v tistem času ena izmed bolj obiskanih prireditev. Poleg tega je od njih zahteval, naj na prireditvi pod obleko pretihotapijo zavojček cigaret in eno izmed njih ob zato predpisanem znaku dramatično prižgejo. Pred samim dogodkom je Bernays obvestil novinarje, da namerava skupina sufražetk protestirati s prižiganjem tistega, čemur same pravijo plamenice svobode. Manipulacija je uspela. Dogodek je bil zabeležen v sliki in besedi. Naslednji dan je že obkrožil večino izmed Združenih držav Amerike. Moralna prepoved kajenja se je zdobila pod težo simbolnega upora. Kajenje je postalo gesta osvoboditve. Od takrat so sledili nešteti filmski prizori, v katerih dame z nekoliko zamaknjenim pogledom in priprtih nasmeškom prižigajo svojo plamenico svobode. Vsekakor prizor, v katerem bi marsikdo želel biti viden.

21. stoletje je kajenje ukleščilo v povsem drugačne koordinate. Kajenje ni več dejavnost, ki osvobaja, temveč razvada, ki zaslužuje. Biti viden s cigareto, zaviti v koprno dima, ni več nekaj gosposkega, temveč nekaj prostaškega. Filmski kadri redkokdaj prikazujejo uglašeno gospodo, ki v kontemplativnem transu zarisuje dimne silhete. Večkrat so pred nami podobe mladoletnih prestopnikov, ki bi jih, če ne bi vseskozi kadili, zelo težko razločili od njihovih »normalnejših« vrstnikov. V različnih vizualnih kontekstih cigareta pogostokrat predstavlja ključ, po katerem lahko od ostalih družbenih skupin vsaj navidezno ločimo prostitutke, ljudi s patološkimi tvorbami duševnega izvora, predstavnike gostujoče delovne sile in druge samooklicanemu normalnemu občestvu manj zaželene družbene kategorije. Premena v dojemanju kajenja je povzročila, da inhalacija dima ni več želja, temveč prezira vredna dejavnost. Da bi to spoznali v čim večjem možnem številu, so nam reprezentanti naše volje postregli s prohibicijo kajenja v javnih

prostorih. Pot duha od nasebne k zasebni svobodi je bila preveč ozka in trnjeva, da bi si na vrhuncu historičnega razvoja lahko dovolili, da bi avtonomnosti našega uma vladala heteronomna načela nizkobežnih strasti. Da pa svobodo od velikih osvajanj novega sveta naprej širimo in vsiljujemo s silo, je že skorajda samoumevno.

Prohibicija kajenja v javnih prostorih je zanimiva z več vidikov. Vseeno se bomo v nadaljevanju posvetili zgolj enemu izmed njenih spremljajočih fenomenov, ki sem ga v pomanjkanju ustreznih klasifikacij označil z besedno zvezo »spreobrnjeni kadilec«. V to kategorialno oznako vključujem posameznike, ki so prvotno zakonsko prepoved kajenja v javnih prostorih pod težo imperativa svobodnega odločanja skozi proces racionalizacije naknadno pretvorili v lastno željo oziroma izbiro. Izvrsten prikaz tega fenomena je podal Jean Léon Beauvois v delu z naslovom »Razprava o liberalni sužnosti – analiza podrejanja«. Kot socialni psiholog se je Beauvois analize podrejanja lotil ravno preko eksperimentov, ki so vključevali kadilce.

Lažna avtonomnost

Ne smemo pozabiti, da se s prohibicijo kajenja v javnih prostorih srečujemo v času, v katerem prevladujeta demokratičen sistem politične oblasti in liberalna ideologija, ki temu sistemu daje vsebino. Legitimnost demokracije hipostazira na podmeni avtonomnega subjekta, ki naj bi bil na podlagi vsebine lastnih prepričanj in vrednot sposoben vzročno določati svojo voljo. Posameznik je v okvirih liberalnega ideološkega okvira avtonomen zgolj, v kolikor njegovo voljo določajo rezultati, ki jih proizvede njemu lastna presodna zmožnost. Svojo avtonomnost pa izgubi takrat, kadar ga v delovanju ženejo njegovi volji tujerodna načela. Odločanje, ki proizvede določitvene razloge volje, je v tako razumljeni avtonomnosti omejeno na zavestne kognitivne procese, saj je z nezavednimi vzgibi, kot je to lepo razvidno iz predhodno citiranih Bernaysevih besed, vse preveč lahko manipulirati.

Svobodno presojamo in delujemo zgolj takrat, kadar predstavljamo vzročno določilo lastne volje. Legitimnost demokratične oblasti temelji na volji večine, in sicer tiste, ki obsega svobodnih odločitev tvorno zmožne posameznike. Zato na demokratičnih volitvah ne morejo sodelovati mladoletni, ker še niso zakonsko odgovorni za svoja dejanja. Včasih se celo zgodi, da mora, podobno kot pri določanju stopnje kazenske odgovornosti, o podelitvi volilne pravice odločati mnenje psihiatričnega izvedenca.

Pravičnost demokratičnega sistema podeljevanja oblasti predvideva obstoj avtonomnih posameznikov. Dojemanje demokracije pa se radikalno spremeni, če se izkaže, da pri odločanju naši nasprotni veri navkljub nismo povsem avtonomni. Če nam uspe pokazati, da posameznik ni deloval avtonomno, čeprav je bil v to ves čas absolutno prepričan, s tem zamajemo osrednji konstrukt liberalne ideologije. In ravno to je cilj Beauvoisove »Razprave o liberalni sužnosti«, ki že v samem predgovoru postreže z radikalno tezo, »da se je demokratična praksa že zdavnaj spridila, saj je liberalizem okužil demokratične sisteme z novo obliko virusa prostovoljne sužnosti, in to do te mere, da je iz njih naredil družbene sisteme z osupljivo sposobnostjo samoreproduciranja«.

Predvidljiva prozornost

Iluzornost občutka svobodne volje in njenih odločitev poskuša Beauvois pokazati in utemeljiti s pomočjo eksperimentov iz socialne psihologije. Eden od teh nosi naslov »Zgodba o Pierru«. Pierre je študent, ki dnevno pokadi približno zavojček cigaret. Nekega dne si po duhamornem predavanju ob vходу pred univerzo prižge eno izmed njih, ko k njemu pristopi uglajen moški in mu ponudi udeležbo v eksperimentu, ki naj bi se ukvarjal s koncentracijo pri kadilcih.

Za sodelovanje mu ponudi 50 frankov. Pierru se zdi ponudba zanimiva, zato privoli. Na dan dogovorjenega sestanka prispe v laboratorij, kjer se sreča z ostalimi sodelujočimi. Na dan dogovorjenega sestanka prispe v laboratorij,

kjer se sreča z ostalimi sodelujočimi. Na dokajšnje začudenje vseh, eksperimentator že na samem začetku oznani, da jim zaradi naknadnega znižanja proračuna raziskave namesto prvotno obljubljenih 50 lahko izplača samo 30 frankov. Še bolj jih preseneti novica, da se bodo morali za 18 ur vzdržati kajenja. Eksperimentator se opraviči, ker pravih podatkov ni posredoval že ob prvem srečanju. Zaradi novo nastalih okoliščin sodelujočim še enkrat ponudi, naj se svobodno odločijo, ali želijo nadaljevati s preizkusom. Kljub nejevolji preizkusa ne prekine nihče. Po tej uverturi mora Pierre izpolniti vprašalnik, na katerem piše: »Spodaj so navedeni trije možni razlogi, ki so vas napeljali na to, da ste se odločili za sodelovanje v raziskavi o koncentraciji pri kadilcih. Morda so na vašo odločitev vplivali vsi trije razlogi, ali pa le eden. Vpliv vsakega ovrednotite tako, da ga označite s križcem. Na voljo imate deset križcev. Tistega, ki ste podelili enemu razlogu, ne morete podeliti drugemu. 1. Poskus se mi zdi tako pomemben, da je vredno sodelovati. 2. Glede na okoliščine nisem mogel odkloniti. 3. To priložnost sem želel izkoristiti za to, da za 18 ur preneham kaditi.« Tako kot večina sodelujočih je Pierre največ križcev namenil 3, nekoliko manj 1, in najmanj 2 odgovoru. Kot pri vsakem eksperimentu, je tudi pri tem sodelovala skupina preizkusu eksternih opazovalcev, ki je morala napovedati, katere odgovore bodo navedli sodelujoči. Zanimivo je, da med odgovori interne in eksterne skupine ni bilo večjih razlik. Kaj lahko izpeljemo iz tega?

Čeprav je večina namenila največ križcev tretjemu odgovoru, je ta zagotovo lažen. V času, ko so se odločali za pristop k eksperimentu, se jim niti sanjalo ni, da bodo morali za 18 ur prenehati s kajenjem. Kako si to razlagati? Da je večina podvržena volji avtoritete, je s svojim preizkusom pokazal že Milgram, zgodba o Pierru pa nam pokaže še nekaj usodnejšega – da poleg vedenjske podreditve večina posameznikov naknadno spremeni tudi prepričanja o motivih za takšno podreditev. Vedenjski podreditvi torej po pravilu sledi sociokognitivna podreditev. Še več, večina posameznikov s strani avtoritete zapovedano neprijetno dejanje kasneje pogostokrat spremeni v lastno vrednoto.

Živeti željo drugega

Če dobro pomislimo, se bomo skoraj zagotovo spomnili katerega izmed kadilcev, ki je uvedbo zakona o prepovedi kajenja v javnih prostorih pospremil z besedami: »Še dobro, bom vsaj manj kadil!« ali pa »Tako ali tako sem želel nehati, ker to škoduje mojemu zdravju«. Beauvois ob vsem tem potegne sklep, da moramo jasno ločevati med določili nekega dejanja in pomenom, ki ga temu dejanju pripiše posameznik. Med določilom in pomenom dejanja, kot smo videli, ponavadi obstaja globoka zev, neka kognitivna disonanca, ki jo mora premostiti proces racionalizacije. Paradoksalno potreba po racionalizaciji velikokrat izraža iz dejstva, da posameznik samega sebe dojema kot avtonomnega. Bolj kot je prepričan, da so določila njegovih dejanj produkt njegove avtonomne presodne zmožnosti, intenzivnejša je disonanca, ko uresničuje s strani avtoritete njegovi volji zapovedane heteronomne ukaze. Tako kot nam je sreča zapovedana, da ne bi bili srečni, tako nas od malih nog prepričujejo, naj delujemo svobodno le zato, da ne bi dojeli, da precejšen del življenja uresničujemo voljo drugih.

Ob vsem zapisanem lahko strnemo, da je ob uveljavitvi prohibicije kajenja na javnih mestih edina preostala naloga trenutnih oblastnikov pripraviti tiste, ki jih ta prepoved najbolj zadeva, do tega, da jim bo njihova domnevno neizbežna usoda postala vseč. In kot je razvidno iz Beauvoisovega primera, bodo v veselje oblastnikov podložniki zaradi imperativa svobodnega delovanja in odločanja disonanco med izsiljeno izbiro in njenim pomenom opravili sami. Še več, prepoved kajenja bo verjetno kaj kmalu postala ena izmed njihovih vrednot.

EROZIJA ZDRAVEGA RAZUMA IN KRITIKA NEKRITIČNEGA UMA

Samo Bohak

Človek je žival, razvil se je iz opice in v zadnjih desetisočletjih v razvoju napredoval, od svojih živalskih sorodnikov se razlikuje po tem, da ima razum. Razum mu je dal prednost v boju za obstanek, mu omogočil, da se dvigne na vrh prehranjevalne verige, da začne uporabljati kompleksno orodje in orožje, graditi bivališča, razvijati jezik, s katerim je lahko navezoval stike z drugimi člani svoje vrste in oblikoval družbo. Ko si je človek zagotovil osnovno existenco, varnost in ugodje, je svoj razum razvijal naprej, začel je ustvarjati, iz česar se je rodila umetnost; ko je slikal, kar je videl, je razvil slikarstvo, ko je zapisoval svoje dogodke in kasneje svoje ideje, je nastala literatura, s pogovorom je lahko začel reševati konflikte in jih preprečevati. Za razum bi lahko skoraj rekli, da je res božji dar človeku. Zato se s toliko večjo resnostjo zastavlja vprašanje, zakaj človek te svoje sposobnosti ne bi razvijal, ampak jo celo zanemarjal. Pa vendar se ravno to dogaja in to v 21. stoletju, ko bi od dvonožnih bitij, razvitih iz opice, pričakovali, da bi počasi spoznala pomembnost in uporabnost sposobnosti, ki jim je dana.

Razum je bil predpogoj za razvoj znanosti, ki je človeku omogočila lajšanje trpljenja z razvojem zdravil, cepiv, mu z razvojem vedno bolj dovršenega orodja olajšala služenje vsakdanjega kruha ter mu razlagala sprva nerazumljiv svet okrog njega. Obdobje, v katerem lahko zasledimo največji razmah razuma in kritične misli, je razsvetljenje, katerega bistvo lahko povzamemo v njegovem geslu: »Sapere aude«, drzni si vedeti. Človek je v razsvetljenstvu prvič metodično podvomil v tako imenovane večne resnice in začel svet raziskovati tako, da ga je opazoval, in ne tako, da bi sedel v naslonjaču in tuhtal, kakšen svet v resnici je. Števila konjevih zob niso več dognali z filozofsko razpravo, ampak so jih enostavno prešteli. Razmah znanosti je povzročil revolucijo na vseh področjih življenja, od družbe do

načina produkcije in mišljenja ljudi. Zdelo se je, da je človek končno spregledal. Moderna družba je s ponosom ohranjala in nadgrajevala dediščino razsvetljenstva in gojila kritično misel oziroma se je vsaj trudila približati tem idealom. Misleci, kot so Karl Popper, Bertrand Russel, Isaac Newton, so priznavali vlogo kritične misli in z njo ustvarjali svoje velike dosežke. Ko pogledamo vsa naštetá dejstva, se nam mora zdeti rahlo čudno, da v današnjem času poslušamo o tem, kako je bil svet ustvarjen v sedmih dneh, da je zemlja stara le 4000 let, da se voditelji pomembnih držav kot npr. Tony Blair o svojih odločitvah posvetujejo z astrologi in vedeževalci, da v stilu Da Vincijeve šifre truma »strokovnjakov« išče skrivna sporočila ne samo v Bibliji, ampak tudi v leposlovju in celo v rumenem tisku. To je samo nekaj primerov, ki kažejo, da ljudje dandanes razuma ne cenijo dovolj ali pa ga celo odpravijo kot nekaj neuporabnega oziroma preživetegega. Znanost je lahko silno zapletena stvar, če je ne znamo razložiti na preprost način, zato lahko razumemo zmedenost povprečnega človeka, ko mu nek strokovnjak razlaga nek zelo preprost pojav z zelo zapleteno terminologijo. Namesto težkega premišljevanja povprečen človek izbere preprost in instanten odgovor, kot so knjige tipa: kako postati srečen, bogat, vesel, zadovoljen in zadovoljen, dober, pravičen v desetih, petih ali celo enem koraku, ali pa vzeti kar bližnjico preko razsvetljenja in direktnega uvida v končno večno resnico vseh stvari. Sreča, uspeh, veselje, pravičnost in ljubezen v enem paketu, lično zapakiranem v privlačno škatlico. Obstaja samo en problem, škatla je prazna.

Nekako morda lahko razumemo željo preprostih ljudi po hitrih, preprostih rešitvah zapletenih problemov, težje pa razumemo odklanjanje razuma in kritične misli pri znanstvenikih in filozofih samih, ki so zavezani resnici in metodičnemu dvomu. Dandanes slišimo glasove priznanih znanstvenikov, ki zagovarjajo kreacionizem kljub gori dokazov, ki dokazujejo nasprotno. V tem primeru obstaja element vere, morda znanstveniki želijo verjeti njihovi sveti knjigi, ki je temelj njihove vere, ki ji osmišlja življenje, in hkrati ostati objektivni opisovalci narave; žal oboje naenkrat ni

izvedljivo in nekateri izberejo smisel pred resnico. Na drugi strani spektra pa najdemo mislece, ki niso verni, ampak prav tako zavračajo razum. To so relativisti. Poznamo več vrst relativizma, kulturnega, filozofskega, objektivnega in še druge, vendar imajo vsi naštetih skupno točko, menijo, da so zdravorazumske resnice in znanost le kulturni konstrukt in nimajo z resnico nikakršne zveze. Ob stiku z drugimi kulturami in njihovimi prepričanji, družbami, pravili in načinom življenja, ki so včasih popolnoma drugačni od našega, je prav, da se vprašamo, ali so naša prepričanja res edina pravilna in ali se morda kje ne motimo. Vendar iz tega nujno ne sledi, da so vsa naša prepričanja napačna in da jih moramo opustiti, to, kar moramo narediti, je le, da postanemo kritični do svojih lastnih prepričanj, da jih poskušamo vedno znova prilagoditi, če se izkaže, da so nepopolna. Priznamo lahko, da nimamo resnice v posesti, ampak smo le njeni iskalci. Ni nam treba zavreči vsega, kar smo dognali, ampak to podvreči kritiki, ravno tu pa moramo svoj kritični razum uporabiti in ne zavreči.

Poskušal sem pokazati, da je razum danes podcenjen, s tem mu ne dajem absolutnega primata nad našim življenjem in ne trdim, da so čustva nepomembna – čisti instrumentalni razum brez čustev, kot so sočutje, usmiljenje in ljubezen, nas lahko pripelje do ponovitve grozot holokavsta, če pa se razumu odpovemo ali vztrajno zmanjšujemo njegovo vrednost, pa smo na dobri poti v pogubo.

krdelo brez milosti**Pohod s sekiro**PRIJAZEN POZDRAV IZ
PRIHODNOSTI

mali pekel

DODATNA ZAŠČITA

V ujetništvu velikega lonca

Neskončna lahkotnost

freudovske navlake**žrtve zakonov**

kazen zvišali

na petkratno do smrtno kazen

Nekateri že čutijo posledice

QU'EST – CE QUE C'EST LA PHILOSOPHIE?

Peter Kuralt

Kdorkoli se na kakršenkoli način ukvarja s filozofijo, je vsakodnevno deležen gmote zmerljivk. Znatnejši delež le-teh prihaja s strani nefilozofskega občestva, preostanek je v lasti filozofskih kolegov. Prvi zmerjajo, ker filozofije ne razumejo, drugi, ker jo razumejo drugače. Obe vrsti zmerljivk pa svoj naboj črpata iz odgovora na vprašanje: Kaj je to filozofija?

Najbolj presenetljivo pri vprašanju, ki poskuša razkriti pozitivne attribute filozofskega mišljenja, je, da po svoji obliki ni filozofsko. V razliki do filozofskih vprašanj, ki jih dolgujemo pravim filozofom, svojega vprašanega ne poskuša razpreti v nedorečeni vprašljivosti, temveč zahteva povsem določno, enoznačno zapolnitev. Način zastavitve vprašanja, kaj je to filozofija, v celoti prejucicira odgovor, po katerem hlepi. V tem tiči vsa njegova ne-filozofska narava.

Ker po pozitivnih določitvah filozofije lahko vprašata tako filozofsko kot nefilozofsko mišljenje, sta možna tako filozofski kot nefilozofski rezultat. Usoda je hotela, da filozof ne-filozofu ne more posredovati miselnih proizvodov lastnih naprezanj, z njim si lahko deli le opravljeno in neopravljeno delo. Nenazadnje je že Heidegger ugotovil, da si vstopa v filozofijo ni moč izboriti drugače, kot da začnemo misliti filozofsko. Da bi lahko izvedeli, kaj je to filozofija, mora le-ta že biti del nas samih. Če vprašanje, še preden ga zastavimo, že zahteva odgovor, je za namene didaktičnega usposabljanja popolnoma odveč. Ker pa se od nas zahteva, da smo koristni, vseeno nadaljujmo pot proti zunanjim mejam filozofije.

V današnjem času je običajno, da premisleki, ki skušajo biti uporabni – uporabnost je namreč edini preostali, relevantni kriterij kvalitete – vsebujejo nek moto.

Funkcija programske misli je predvsem kondenzacija, natančneje ekonomizacija vse povprek neurejeno razpršenih gostobesedičenj, ki zgolj tratijo potrošnikov čas. Da bi zadostili novodobnim standardom, moramo pred nadaljevanjem izbrati moto, ki celotno vsebino naše miselne telovadbe uspešno subsumira podse. V ta namen si bomo tokrat izposodili Monthly Pythone, ki so za napoved kontinuitete vsebine vedno uporabili naslednji slogan: and now something completely different.

Ena izmed najbolj pogosto uporabljenih zmerljivk zoper filozofijo klije iz prepričanja, da le-ta misli abstraktno. So-rodniki pogosto vprašujejo: kaj nam bo miselna dejavnost, ki se je iz nedrja človeškosti podala v splošni prazen nič? Kruha in iger nam dajte. Maksimalnemu dobičku čast in oblast!

Druga skupina zmerljivk zoper filozofijo deli prepričanje, da je filozofsko mišljenje popolnoma odvečno, saj ne prinaša neposrednih, izmerljivih, otipljivih koristi. Kronološko gledano, podtikanje tovrstne odvečnosti filozofiji sega že v čase njenih zametkov. Anton Sovrè v Predsokratikih ugotavlja, da so Talesa »radi pikali zaradi uboštva, češ to se vidi, koliko koristi ima od filozofije. Na njihovo veliko žalost je modri Tales na podlagi astronomskih opazovanj ugotovil, da bo oljka kmalu obilno rodila. Ker je imel nekaj denarja, je še isto zimo zaaral vse stope za olje. Ko pa je prišel čas in je nastalo živo povpraševanje po oljarnicah, jih je Tales oddajal, za kolikor je sam hotel, ter si nabral lepo vsotico. Tako je dokazal, da bi tudi filozofi lahko obogateli, ko bi jih bilo volja, da pa bogastvo ni cilj, ki si zanj prizadevajo.« Čeprav se danes morda zdi drugače, ekonomska preračunljivost vseeno ni mati vse modrosti. Plemeniti je izveden v dolžnosti, prostak v pridobivanju, je dejal Konfucij .

Vrnimo se še nekoliko k domnevni abstraktnosti in ne-vsakdanjosti filozofije. Vprašajmo se, ali v poprečni realnosti resnično ne leži ničesar filozofskega in kdo je tisti, ki v resnici misli abstraktno?

1. Anton Sovrè, *Predsokratiki*, Slovenska matica, Ljubljana 2002, str. 32.

2. Konfucij, *Pogovori*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1988.

Kdorkoli predstavlja del urbane skupnosti ali pa se z njo srečuje zgolj naključnostno, je prepogosta tarča dveh simptomov. Četudi si nadvse zatiska ušesa in oči, ne more uiti oglasom, ki vabijo k oplemenitenju imetja v vzajemnih skladih. Verjetno še težje ubeži tistim, ki vsiljujejo fantazmatski okvir realizacije spolnega gona. Slike pol-golih in golih žensk ter žvenket brstečih se evrov na prvi pogled ne vsebujejo ničesar skupnega, kaj šele predmetno filozofskega. Toda to je zgolj resnica površinskega od-nosa.

Hipostazo obeh vrst oglasov predstavlja obljuba dobička. Znatno del taiste podstati pa oblikuje svarilo, da dobička ni moč ustvariti drugače kot s pravilno naložbo. Zvočni oglasi kričijo: vaš denar bo oplemeniten zgolj, v kolikor investirate v naš sklad. Slikovni šepetajo – njej: želel vas bo, če boste suhe in v našem perilu, njemu: investirajte libido v telo, slično temu, ki ga vidite, in vaša naložba gona se bo obrestovala. Strnjeno: ne razmišljate, prepustite se, sledite nam in srečni boste.

Potreba po investiranju v vzajemne sklade svoj obstoj v dobršnem delu dolguje vsebini danes prevladujočega nadjazovskega imperativa: uživaj. Odrecite se delu ugodnosti, investirajte jih v prihodnost, saj je le-ta edina, ki jih lahko maksimira. Slike vsakdanjosti popolnih ženskih teles pa svojo prisotnost opravičujejo z implicitno didaktično noto. Psihoanaliza ugotavlja, da nam je po naravi dan zgolj rezervoar gonov, formirati gone pa se moramo tekom življenja šele naučiti. Slike pol golih žensk ne oglašujejo perila, temveč telesa sama. Zapovedujejo nam, kako in kam investirati libido. Učijo nas želiti .

20

Obema vrstama oglasov je torej skupna obljuba srečne prihodnosti in podajanje pravilne metode kultivacije gonov ter pričakovanj. Zmožnost obljubljanja in želenja sta dva specifično človeška atributa. Nietzsche v spisu *H genealogiji morale* ugotavlja: »Vzgojiti žival. Ki sme obljubljeti... Toda, kaj vse to predpostavlja!

3.Slavoj Žižek, *The Pervert's Guide to Cinema*.

Kako se je moral človek, da lahko v takšni meri vnaprej razpolaga s prihodnostjo, najprej učiti ločevati nujno dogajanje od naključnega, kavzalno misliti, oddaljeno gledati kot navzoče in to predvideti, z gotovostjo odločati, sploh računati in preračunati, kaj je smoter in kaj sredstvo zanj, – kako je za to moral predvsem človek sam najprej postati preračunljiv, pravilen, nujen, tudi samemu sebi v svoji lastni predstavi, da bi nazadnje lahko tako kot tisti, ki obljubi, jamčil sebe kot prihodnost.«

Dejstvo je, da je uspešnost oglasov odvisna od stopnje ustreznosti poznavanja ustroja potrošnikovega mišljenja in delovanja. Če bi bila implicitna logika oglasov drugačna od implicitne logike mišljenja potrošnika, potem bi bili oglasi neuspešni, predstavljali bi nesmotrno naložbo denarja. Tukaj predstavljeni vrsti oglasov sta uspešni predvsem zato, ker mislita abstraktno. Tako namreč misli največji del potrošniške sfere. Obljubi izgotovljene donosne finančne prihodnosti in srečnosti ob večno mladem brhkem telesu sta obljubi abstraktnega, torej splošnega, domnevno kavzalnemu redu nujno sledečega. Toda celotne realnosti ni moč zajeti v mreži nespremenljivih kategorialnih kalupov. Iz atributov trenutne politično-gospodarske ureditve ne sledi nujno kontinuiteta istega. In concreto: telo se postara, svet se spreminja. Kdo bi ob zavedanju spremenljivosti gospodarsko-političnega ustroja sveta investiral v vzajemne sklade? Kdo bi ob zavesti o neizbežnosti staranja telesa vse stavil na mlado suho telo? Kdo misli abstraktno?

Uvid v to, da abstraktno mišljenje ni atribut filozofskega, temveč vsakdanjega, poprečnega mišljenja, dolgujemo Heglu in njegovemu posthumno izdanemu spisu *Wer denkt abstrakt*. Zatorej za konec »something completely different« in Heglova zgodba: »Ti, stara, tvoja jajca so pokvarjena, reče kupovalka branjevki.

4. Friedrich Nietzsche, *H genealogiji morale*, Slovenska matica, Ljubljana 1988, str. 244 – 245.

5.G.W.F Hegel, *Wer denkt abstract*, Suhrkamp, Frankfurt am Main 1986.

Kaj, odvrne ta, moja jajca pokvarjena? Pokvarjena je mogoče kar ona! Ona mi bo to rekla o mojih jajcih? Ona? Mar niso njenega očeta uši na deželni cesti požrle, mar ni njena mati ušla s Francozi in njena stara mama umrla v hiralnici, – naj si za svojo candrasto rutko kupi celo srajco; saj se ve, odkod ima to rutko in svoje kapice; ko bi oficirjev ne bilo, bi zdaj marsikatera ne bila tako nališpana, in ko bi milostive gospe bolj gledale na svoje gospodinjstvo, bi marsikatera sedela v kaznilnici, – naj si kar zakrpa luknje v nogavicah! Skratka, lasu ne pusti dobrega na njej. Misli abstraktno in jo subsumira po rutki, čepici, srajci itn. in pa po prstih in drugih delih telesa, pa po očetu in vsej rodovini, povsem edinole pod hudodelstvo, da so se ji jajca zdela pokvarjena...«

Tistim, ki pa še vedno verjamejo, da so ponoči vse krave črne, v dar naslednji sklep: noč je res črna, vse krave v noči pa ne ...

6.G.W.F Hegel, *Kdo misli abstraktno, Zbirka problemi 7-8, Ljubljana 1998, str. 46.*

7.G.W.F. Hegel, *Fenomenologija duha, Analecta, Ljubljana 1998.*

svobode v družbi obilja

dušijo ves svet

Meščansko razkošje

Drugorazredno blago

Do zadoščenja prek

velikih razlik

prostovoljna služba

samo še za izbrance

SVOBODA

Nina Iskra

Mnogokrat je razprava o svobodi ena izmed uvodnih tem v filozofiji, saj je dovolj široka za začetek in zmeraj aktualna. Vprašanje svobode je del človekove identitete in mislim, da ni človeka, ki ne bi imel svojega mnenja o tem vprašanju. Moramo pa se zavedati, da sta pojem in definicija svobode odvisna od konteksta, v katerem ju uporabimo, in tudi kako in kje ju uporabimo. Tako je bila za Johna Stuarta Milla svoboda v tem, da človek dela, kar si želi, George Bernard Shaw pa je menil, da svoboda pomeni odgovornost in se je zato večina ljudi boji.

Kadar razpravljamo o svobodi s filozofskega, metafizičnega stališča, nas zanimajo naslednja vprašanja. Ali svoboda sploh obstaja ali je vse le nujnost? So moje izbire določene s prejšnjimi dogodki in je moja prihodnost že določena, jaz pa samo še ne vem, kako se bo odvijala? Odgovore na ta vprašanja lahko poiščemo v različnih filozofskih pogledih na svobodo. Najbolj znana sta nasprotujoča si determinizem in indeterminizem. Determinizem označuje teza, da se vse, kar se zgodi, nujno zgodi, saj vsak dogodek nujno sledi iz dogodkov pred njim. Če to trditev prenesemo na človeka, vidimo, da je človek plod mnogih faktorjev, ki so ga izoblikovali in še oblikujejo njegove navade in vedenje, in ker 'ne more iz svoje kože', so njegove odločitve že vnaprej določene. Indeterminizem pa navaja, da ni vsak dogodek povzročen, torej ne sledi nujno iz predhodnih dogodkov; človek sam 'upravlja' s svojim življenjem.

24

Sama sem prepričana, da je srednja pot mehkega determinizma najboljša rešitev. Mislim, da se vsak, ki živi v razvitem demokratičnem sistemu, vsaj včasih počuti svobodnega, če že ne zmeraj. Ker svobodna izbira izhaja iz posameznikovih misli in želja,

bolj kot od zunanjih vplivov, smo običajno svobodni in tudi odgovorni za svoje odločitve in dejanja.

Če se odmaknemo od metafizičnega, filozofskega vprašanja svobode k bolj vsakdanjemu in od daleč opazujemo sodobno demokratično družbo, opazimo, da ta posamezniku določa neke okvirje, znotraj katerih je sicer možna svobodna izbira, vendar je omejena. Mislim, da je danes to najbolj vidno skozi delovanje medijev. Od vsepovsod slišimo, kako zelo pomembno je zagotavljanje pluralizma medijev, kako pomembno je, da imamo bralci, gledalci in poslušalci dostop do različnih vsebin. Kaj kmalu pa ugotovimo, da to ni mogoče, ker je lastništvo medijev razdeljeno na določeno peščico ljudi, ki odloča in določa, kaj se bo bralo, gledalo in poslušalo. Naša svobodna izbira je kmalu zelo omejena. Z vseh strani prihajajo iste, ne nujno resnične informacije, ki so ponavadi podvržene preoblikovanju ali cenzuri politične oblasti, ki skrbno pazi, da ljudje ne bi izvedeli preveč. Bolj kot sama informacija je pomembna senzacija okoli nje, njen namen pa je poglobiti vero in zaupanje v sistem. In ker s tem oblast povečuje prisotnost strahu in negotovosti ter ustvarja določen pritisk, to vodi v naslednjo obliko nesvobode.

25

To je 'svobodna' izbira nesvobode. Ljudje so ponekod tako prestrašeni in zaskrbljeni za svojo varnost, da se sami odločajo za nadzor in zavesten poseg v svojo zasebnost in svobodo. V ZDA se je po dogodkih 11. septembra ena izmed ameriških družin prostovoljno odločila za vsaditev mikro čipov v svoje telo. Tako so postali prva skupina ljudi na svetu, ki se je odločila za tak poseg v svoje telo in življenje. Sedaj lahko njihova država preko satelita neprestano bdi nad njimi, jih 'varuje', predvsem pa nadzoruje. Mnogi bi oporekali, da ta primer ne nakazuje kratenja svobode posameznika, saj je bila odločitev prostovoljna, vendar vse situacije, ki potencirajo negativna čustva, predvsem čustvo strahu in občutek nevarnosti, prisilijo človeka v izbiro radikalnih načinov varovanja.

Današnjemu času in prostoru, v katerem se nahajamo, ter družbeni ureditvi, h kateri spadamo, pripisujemo svobodo kot samoumeven del celega sistema. To, da lahko izvolimo svoje predstavnike v vlado, je eden od osnovnih pokazateljev, da živimo v demokratični družbi. Ker nismo v neposredni nevarnosti od sovražnikov, živimo življenje svobodnih državljanov. Vsakič, ko vstopimo v trgovino, imamo občutek popolne kontrole in svobodne izbire, če le imamo sredstva. V smislu potrošništva nam bodo različne ponudbe zmeraj zagotovljene in za marsikoga je to današnji pojem svobodne izbire. Tudi države same spodbujajo tovrstno globalizacijo, saj imajo od trgovine dvojno korist – materialno zaradi davkov in ideološko v smislu zagotavljanja občutka svobode. Svojim državljanom ustvarjajo iluzijo svobode, saj vedo, da če človek preveč ne razmišlja in se drugače počuti svobodnega, v to tudi verjame in ne postavlja dodatnih, pomembnih, a za državo kočljivih vprašanj.

rebus
Velika država
v senci državljanske vojne
ne posluša vojskovodij
bo dokončan SVET vedno govori
se prelevi v deročo reko samo resnico
je malikoval brkate kralje
le iluzija

TOVAR'ŠI, JEST VAM NE VERJAMEM

Mitja Godnjavec

Z nafto je hudič; postala je draga, postala je orožje za geopolitično izsiljevanje, vse manj je in ni razporejena enakomerno, "pravilno" ali kakor koli drugače "pravično" po zemeljski obli, poleg tega pa njeni produkti in njena uporaba hudo onesnažujeta okolje. Seveda si je bilo nujno izmisliti neko alternativo; zadnja leta nas poskuša uradna stroka prepričati, da so to biogoriva, pridelana iz rastlin, katere se goji samo z namenom predelave v bencin, dizel, etanol ali druge derivate, katere je mogoče uporabiti za pogon vozil z motorji na notranje izgorevanje. Stroka nas uči, da so emisije teh vozil nične; kolikor ogljikovega dioksida pri izgorevanju teh goriv nastane, toliko so ga rastline med svojo rastjo iz atmosfere tudi porabile..., skratka, prepričujejo nas, da je bilanca onesnaževanja enaka nič. Pa je temu res tako?

Zagovorniki biogoriv z veseljem predstavijo količino goriva, ki ga lahko pridelajo na hektaru površine, nikoli pa ne podajo izračuna, koliko energije je potrebno vložiti v pridelek ter v predelavo rastlin v biogorivo. Nekateri neodvisni strokovnjaki trdijo, da samo kmetijska mehanizacija porabi večjo količino nafte, kot je možno iz pridelka dobiti goriva, seveda pa tudi sam proces predelave ne poteka brez vložka energije, da zviševanja cen poljščin (predvsem koruze, sladkornega trsa ter oljne repice, iz katerih se izdelata največ biogoriva) sploh ne omenjamo.

Za zdravljenje AIDS-a je najpogosteje v uporabi zdravilo AZT. To zdravilo je bilo sprva namenjeno zdravljenju raka, vendar se je v kliničnih poskusih izkazalo za izredno toksično, ugotovljeno je bilo, da naredi pacientom več škode kot koristi. To je pravzaprav hud poraz za farmacevtsko industrijo, še posebej ob podatku, da je bilo ob začetku kliničnih poskusov AZT zdravilo z najvišjim proračunom tistega časa... Čez nekaj let so raziskovalci taiste

farmaceutvske družbe, ki je razvila AZT, odkrili novo vrsto bolezni – AIDS. Značilnosti le te so odpoved imunskega sistema, pogosto obolevanje bolnikov za kaposijevim sarkomom, hujšanje,... In zanimivo je, da so vse to ravno neželeni stranski učinki uporabe zdravila AZT.

29

Nenavadno pri odkritju AIDS-a in virusa HIV je to, da je bila raziskava, katera je odkrila kugo 21. Stoletja, izvedena na nereprezentativnem vzorcu, da ni odgovarjala osnovnim zahtevam medicinske stroke... Da spada virus HIV v družino retrovirusov, kateri so človeku povsem nenevarni, in da je to edini predstavnik te družine, ki povzroča skoraj 100% smrtnost. Poleg tega spada v to družino virusov tudi virus herpesa, ki okuži kar 10-krat več celic kot denimo virus HIV, pa ni smrten... Enake zdravstvene težave kot virus HIV povzročajo tudi nekatere pogoste kemikalije, droge (zahodni svet), slaba prehrana (Afrika) ... Različne države imajo zelo različne pristope k diagnosticiranju AIDS-a (bolnik v ZDA ne bi bil nujno prepoznan za bolnika v denimo Kanadi, v Afriki pa se obolelost ugotavlja samo na podlagi spremljevalnih bolezni, ne pa na podlagi testiranja), to je edina resna okužba, ki se jo diagnosticira na podlagi protiteles, ne pa na podlagi iskanja povzročitelja v krvi (in identična protitelesa se lahko razvijejo tudi na podlagi okužbe z nekaterimi drugimi retrovirusi)...

Eden izmed najpogosteje uporabljenih argumentov nasprotnikov kajenja je povezan s financami, ki jih zdravstvene blagajne namenjujejo zdravljenju bolezni, katere so posledica te kadilske razvade. Seveda ni mogoče zanikati, da kadilske bolezni predstavljajo določen strošek za zdravstveno blagajno, ampak... So kadilci res zgolj strošek za državo? Pa pogledjmo. V Evropi si države, pač različno od posamezne ureditve, vzamejo od 80 do 85% cene škatlice cigaret, nekaj v obliki DDV-ja, ostalo pa na podlagi trošarin, zdravstvenega evra, carine,... Tako si tobačna industrija, pridelovalci tobaka, prodajalci tobaka ter vsi, ki so povezani v to tobačno verigo, vzamejo le 15 do 20% cene posamezne cigarete. Kadilec daje tako kruh kmetom, delavcem v tobačnih tovarnah,

trafikanom, prodajalcem, prevoznikom in še bi lahko našteval, kateri seveda tudi vrnejo del svojih prihodkov nazaj državi (davek na dobiček, davek na osebni dohodek, dohodnina,...). Poleg tega je nezanimljivo dejstvo, da kadilci dejansko umirajo mlajši; to pomeni, da država ogromno privarčuje na račun njihovih pokojnin, poleg tega pa so starejši prebivalci večinoma bolni ter kot taki veliki porabniki zdravstvenega denarja. Kadilci dejansko pogosteje umirajo zaradi pljučnega raka, nekadilci pa od drugih vrst rakavih obolenj (rak na prostati, rak na prsni, ...). Kadilci dejansko pogosteje umirajo zaradi srčno-žilnih bolezni, ampak ljudje s preveliko telesno težo tudi. In takih primerjav bi se dalo naštetih za še nekaj tovrstnih člankov... Mar so torej kadilci res tako velik strošek? Neodvisni ekonomisti, kateri upoštevajo v svojih izračunih tudi manjše izplačevanje pokojnin, trdijo, da ne. Poleg tega so kadilske bolezni, za razliko od mnogih starostnih bolezni, sicer hujše, a vseeno kratkotrajnejše, saj niso kronične, kot je denimo kronična sladkorna bolezen, ki je zelo pogosta težava starostnikov; neodvisni strokovnjaki trdijo, da je zdravljenje kroničnih bolezni, katere so povezane s starostjo, bistveno dražje...

Naj za konec tega zapisa tudi podvomim o iskrenosti zahodne politike v boju proti kajenju; kmetijske subvencije pridelovalcem tobaka so nekaj desetkrat višje od sredstev, namenjenih preventivnemu boju pred kajenjem.

Pornografija kvari našo mladino! Pornografija izkrivlja predstavo o seksu! Pornografija ponižuje ženske! Skratka, pornografija je fuj in fej! Zdi se, da je nekakšen splošni družbeni konsenz, da pornografija kvari mladino, ji izkrivlja poglede na življenje, ljubezen, seks, skratka, da pornografija dela iz mularije, pa tudi iz odraslih nekakšne čustvene invalide. Pa je temu res tako? Od Freuda dalje večina stroke priznava, da so otroci vsekakor spolna bitja. In od prvih raziskav dalje, katere so se dogajale v šestdesetih ter sedemdesetih letih, stroka priznava, da se veliko seksa dogaja izven ljubezenskih zvez; skratka, da se gre mladina seks iz zabave.

Pa je to kaj novega? Khm, pogledajmo malo v zakladnico ljudskih pesmi, besednih fraz,... Kaj ni v ljudskem izročilu vse polno namigovanja na seks iz golega veselja? In, zanimivo, vse to izvira še iz časa pred pornografijo... Poleg tega je večina pornografije mainstreama, kateri prodaja iluzijo; ne iluzije pogojno rečeno nenavadnih spolnih praks, pač pa iluzijo, da lahko vsak človek uspešno zapelje ter spravi v posteljo najbolj zaželenega pripadnika nasprotnega spola. Sicer pa pornografija ne spodbuja nasilnega seksa, nezaščitenih spolnih odnosov, veliko mladim razkriva informacije, katere bi morali izvedeti od staršev, v šoli..., vendar jih ne. Sicer pa, naj dvigne roko tisti, ki se ob gledanju pornografije niti malo ne vzburi, kateremu gredo ob pornografiji skozi glavo najprej misli, povezane z gnusom, ne pa z nekim telesnim ter po možnosti tudi duševnim ugodjem! Mar ni hecno, da lahko otroci gledajo nasilno smrt, konec življenja, pri tem cenzure skorajda ni, malo bolj ekspliciten namig na telesnost, pa čeprav je v povezavi z ljubeznijo, pa je takoj označen za nekaj nemoralnega in spornega?

Zapis ni mišljen kot pro et contra, ni uperjen proti biogorivom, ne zanika obstoja AIDS-a, ni namenjen spodbujanju kajenja ali propagiranju pornografije. Namen zapisa je spodbuditi bralca k premisleku, če je vse to, kar pravi uradna politika, tudi povsem res. Alternativni pogledi na zgornje teme praktično nimajo dostopa do medijev; še dobro, da imamo internet. Mnenje si ustvarimo na podlagi informacij tako ene kot tudi druge strani, nikakor ni dobro verjeti zgolj na besedo enega strokovnjaka ali ene avtoritete. Kdo pa pravi, da je ta strokovnjak ali avtoriteta nezmožljiv? Konec koncev so še nedolgo tega vsi strokovnjaki in vse avtoritete zagovarjali stališče, da je Zemlja središče vesolja...

PREOBLIKA DRUŽBE

Rok Plavčak

Ko človek odraste v polnoletnost, ko zapusti brezskrbno, nevedno zavetje otroštva, ko končno brez večjih zablod, varljivih slepil in samoprevar stopi svetu in sebi naproti, ko zapusti sam sebe z namenom, da se poišče, ko se začne dojemati kot svoboden človek, ne več kot otrok, ne več kot mladenič ali mladenka, je postavljen pred najpomembnejše, a najstrašnejše vprašanje človeškega življenja. Postavljen je pred iskanje in izbiro življenjskega smotra, postavljen pred iskanje v blodnjaku blodnjakov, prenasičenem z lažnimi obljubami in grožnjami, in pred izbiro nešteti varljivih izbiranj. Postavljen je pred pročelje absurdnega sveta.

Mnogi poiščejo odgovor v popolni podreditvi družbeni avtoriteti, v tihem ukalupljanju v sivino povprečja, brez kakšnega posebnega upora. Tem, katerih odpor do vsakršne avtoritarnosti, ki ni avtoritarnost razuma, temveč kapitala in moči, tem, katerih želja po svobodi je premočna, da bi jim dovolila metamorfozo v poslušno in nemočno ovco, tem, katerim vest in načela ne dopuščajo preobličanja v lakomne in krvoločne volkove (medtem ko je pastirstvo odbrano za odbrance, praviloma retorike, demagoge, karizmatike in manipulatorje), ne preostane drugega, kakor da zapustijo čredo in tako padejo na obrobje, med črno ovčad, med marginalstvo, med beraštvo in revščino, brezdomstvo in čudaštvo. Mnogi smotrolovci se rajši, kakor za resignirano držo podreditve in razčlovečenja, odločijo za dekadentnost, rajši, kakor za življenje slaboumnega polmrtveca, se odločijo za životarjenje človeka; s tem pa se ne zavedajo, da tudi životarjenje krade in ukrade dušo in telo. Če se po prečudnih spletih okoliščin najde nekdo, in docela vedno se, ki bi želel stvari dodobra in v samem bistvu predrugačiti, bi imel vsaj dve možnosti.

Prvič bi lahko poskusil prevetrili celotno družbeno shemo; pri čemer bi moral najprej spremeniti izkoriščevalsko ekonomsko-

gospodarsko ureditev, nato pa najverjetneje še celotno družbeno, svetovnomiljejsko mentaliteto, kjer korenini stržen problema; rešitev bi vsekakor morala zaobjemati popolno preobrazbo šolskega sistema, začeni z vrtcem pa vse do univerze, medčloveških razmerij, okostenelega birokratičnega aparata. Nova družba bi morala, bolj kot na obljubi svobode, temeljiti na dejanski svobodi, in bolj kot na vrednosti kapitala, na vrednosti človeka. Seveda pa družbena preobrazba še zdaleč ni dosegljiva v trenutnem ekonomskem sistemu kapitalizma, prežetem z danes že povsem legitimno težnjo in dejavnostjo manipulacije, v sistemu katerega pglavitna etika je etika potrošništva, ki ne pozna pravega altruizma, v sistemu, ki kakor nekoč fevdalizem med plemičem in tlačanom, zarezhe nepremostljiv prepad med človekom in sočlovekom. Če je bil človek nekoč podrejen kralju, grofu, knezu ali papežu, ki je s surovo silo vzpostavljaj lastno nadvlado, je današnji človek podrejen kapitalistični ustanovi – »tekočemu traku, velikanskim podjetjem, vladam, ki prepričujejo posameznika, da je svoboden, da se vse dela v njegovo korist; da je on, ljudstvo, resnični gospodar«. Posameznik, podlegel moči manipulativnega aparata, verjame v gospodstvo nad samim seboj in v so-gospodovanje obči družbi, verjame v svobodo in v demokracijo, čeprav je v resnici napram družbenemu stanju nemočen. Tisti, ki ne podležejo besedam propagande, pa večinoma zapadejo v mreže brezobzirnega fatalizma, v vero sužnjev in opravičilo tiranov, v neizbežnost in nujnost trenutnosti, glede katere je človek brezmočen. Tako prvi, prevaran s strani družbe, kakor drugi, samoprevaran, sta nesvobodna in nezmožna poganjati v tek kakršnekoli spremembe, vključno glede njiju samih. Njuno iskanje in ustvarjanje samega sebe postane neuspešno. Posameznikovo nebogljenost poglubi zamenjava majhne skupine osebnih gospodarjev z brezobličnim in brezosebnim uradništvom, posameznik postane nezmožen vsakršnega upora, razen popolne resignacije ali pobega v dekadenco. Kdorkoli podvomi v srečo, ki je pravzaprav nesreča, v out-out: imeti vse ali vse izgubiti, v ultimativno vrednost zadoščenja, v potrebe preoblikovanih želj, v kapitalizem sam, kaj kmalu zapade v diskurz političnega enoumja,

insinuacij in obtoževanj, v diskurz, v katerem kapitalizem in demokracija branita drug drugega, nekoč pred srpom komunizma, danes pred polmesecem islamizma, kadarkoli pred čemerkoli in komurkoli. Danes je vsakršen poskus preobrazbe sistema diskurz, kjer razčlovečeni delavec, zaradi kapitalistične propagande preoblečen in poneumljen v bebavega potrošnika, neomajno, z orožjem v desnici, brani pred sočlovekom že neskončnokrat preleto in še večkrat zlorabljeno besedo – SVOBODO. Vsak totalitarizem vedno angažira svoj propagandni stroj, katerega poglavitni namen je ne samo legitimacija sistema, temveč njegova deifikacija. Postaviti totalitarizem v središče posameznikovega življenja, napraviti ga za edino možno in nujno obliko ureditve. Medtem ko se je v nacionalsocializmu vedelo, da je za propagando odgovoren dr. Joseph Goebbels, ki je poleg ljubezni do (nemškega) naroda, antisemitizma in zmage idealiziral tudi idejo svobode ter tako opravičeval pogrome, se sedaj besede propaganda sploh ne uporablja več. Potiho se je preimenovala v oglaševanje.

Tako je vsakršna možnost mirne družbene transformacije onemogočena, vsakršen miroljuben upor zatret že tam, kjer so njegove možnosti za uspeh najmanjše – v kali, saj vsakršen diskurz ostane na mrtvi točki in sprejema le trenutno stanje.

In drugič; če spozna, da mu ekonomsko-politični sistem z ostrimi zobmi okostenele birokracije in njegovimi buriškimi funkcionarji stojijo nasproti kakor vsemogočni, a brezčutni bogovi, lahko poskusi formirati lastno avtonomno skupino, skupino odpadnikov, tihih, a še zdaleč ne nemih disidentov, ki bi bila namesto životarjenja sposobna človeka dostojnega življenja in bi počasi, a vztrajno spodkopavala temelje nasproti grozeče vsemogočnosti, skupino upornikov, ki bi namesto v dekadenco, v samodestrukcijo, v smrt, bežala v konstrukcijo, v novo družbo, v življenje.

UMETNOST**Imitacija življenja**

konstrukcija

POPOLNOST**Biti ali ne biti**

SVOBODNI TRG KOT ILUZIJA SVOBODE

Matej Budin

Vprašanje svobode se kaže kot ključni problem vseh dozdajšnjih poskusov urejevanja človekovega družbeno-političnega življenja. Težnja liberalne ureditve sistema je najti tisto območje subjektovega življenja, znotraj katerega bi slednjemu moralo biti prepuščeno, da počne ali je, kar je zmožen početi ali biti, brez vmešavanja drugih oseb v to območje. Za posameznega človeka lahko trdimo, da je svoboden toliko, kolikor ga noben človek ali ustanova ne ovirata v njegovi dejavnosti. Politična svoboda je v tem smislu območje, v katerem človek deluje, ne da bi ga drugi ovirali, kajti kolikor ga drugi ovirajo, ne moremo njegovega delovanja definirati kot svobodnega, namreč možno ga je šteti za prisiljenega. Prisila pa pomeni namerno vmešavanje drugih v območje posameznikovega potencialnega delovanja. Problem liberalne ureditve je potemtakem najti območje, v katero prisila ne bi več smela posegati, in območje, v katerem je prisila upravičena.

Po Isaiahu Berlinu lahko zaradi pojavljanja slednjih dveh območij svobode v družbi govorimo o negativnem in o pozitivnem konceptu svobode. Negativni koncept svobode se v družbi kaže kot pomanjkanje prisile in vmešavanja v posameznikova možna delovanja, medtem ko se pozitivni koncept svobode kaže kot upravičeno poseganje v posameznikova možna delovanja v prid družbeni prihodnosti. Oba koncepta svobode sta za liberalno družbeno ureditev ključnega pomena, vendar se pojavljata v obratnem sorazmerju. Čim večje je območje negativne svobode, tem manjše je območje pozitivne, in obratno. Nikoli pa ne more eno območje svobode absolutno prevladati nad drugim. Če si namreč zamislimo družbo, katera bi temeljila izključno na konceptu negativne svobode, bi to pomenilo, da bi vsak pripadnik take družbe svoje interese lahko uresničeval ne glede na posledice, katere bi uresničevanje terjalo. To pomeni, da bi z uresničevanjem

lastnih interesov posledično vplival na negativno svobodo ostalih pripadnikov take družbe. Ta posledica pa za seboj rodi pojav pozitivne svobode, katero občuti tisti pripadnik družbe, na katerega je, zaradi njegove nižje stopnje družbene moči in s tem nezmožnosti upora, uveljavljanje interesov nekoga drugega vplivalo. Logično nujno je torej, da uveljavljanje negativne svobode ene osebe vpliva na pojav pozitivne svobode pri drugi osebi, katera trpi nižjo stopnjo moči glede zmožnosti uveljavljanja lastnih interesov in se posledično zaradi tega podreja osebi z višjo stopnjo družbene moči.

Sodobna liberalna politika se zaveda, da sta družbena harmonija in napredek združljiva z zagotovitvijo čim širšega območja za zasebno življenje, v katero ne bi bilo dovoljeno vdirati nobeni avtoriteti. To pomeni, da sta kvaliteta in napredek družbenega življenja premo sorazmerna z negativno svobodo. Čim širše je območje negativne svobode, tem kvalitetneje je življenje posameznika, in čim kvalitetneje je življenje posameznika, tem kvalitetneje je družbeno življenje.

Sodobna liberalna demokracija je interese posameznika, se pravi njegovo negativno svobodo, želela uveljavljati preko strankarskega sistema. Strankarski sistem bi naj deloval kot neke vrste posredni aparat za uresničevanje posameznikovih želja. Da pa so vladajoče stranke v službi javnega interesa, je fikcija, saj je uveljavljanje kolektivne volje, katera je sestavljena iz posameznih volj, ki se kažejo kot medsebojno različne, matematično nemogoče. Strankarski sistem je zaradi svoje nemoči glede uveljavljanja interesov državljanov začel uveljavljati le njemu lastne interese in se s tem izkazal za družbeno neproduktivnega.

Fenomen, s katerim je liberalna politika želela povečati kategorijo individualne, negativne svobode in hkrati posameznike usmeriti k skupnemu cilju, je svobodni trg. Ideja svobodnega trga je, da lahko posameznik osebne interese dosega neposredno, kar se je v golem strankarskem sistemu izkazalo kot nemogoče, kajti posameznik je osebne interese lahko uveljavljal le preko vladajoče

stranke, se pravi posredno. Ekonomija kot svobodni trg je v tem smislu dobila prednost pred liberalno politiko.

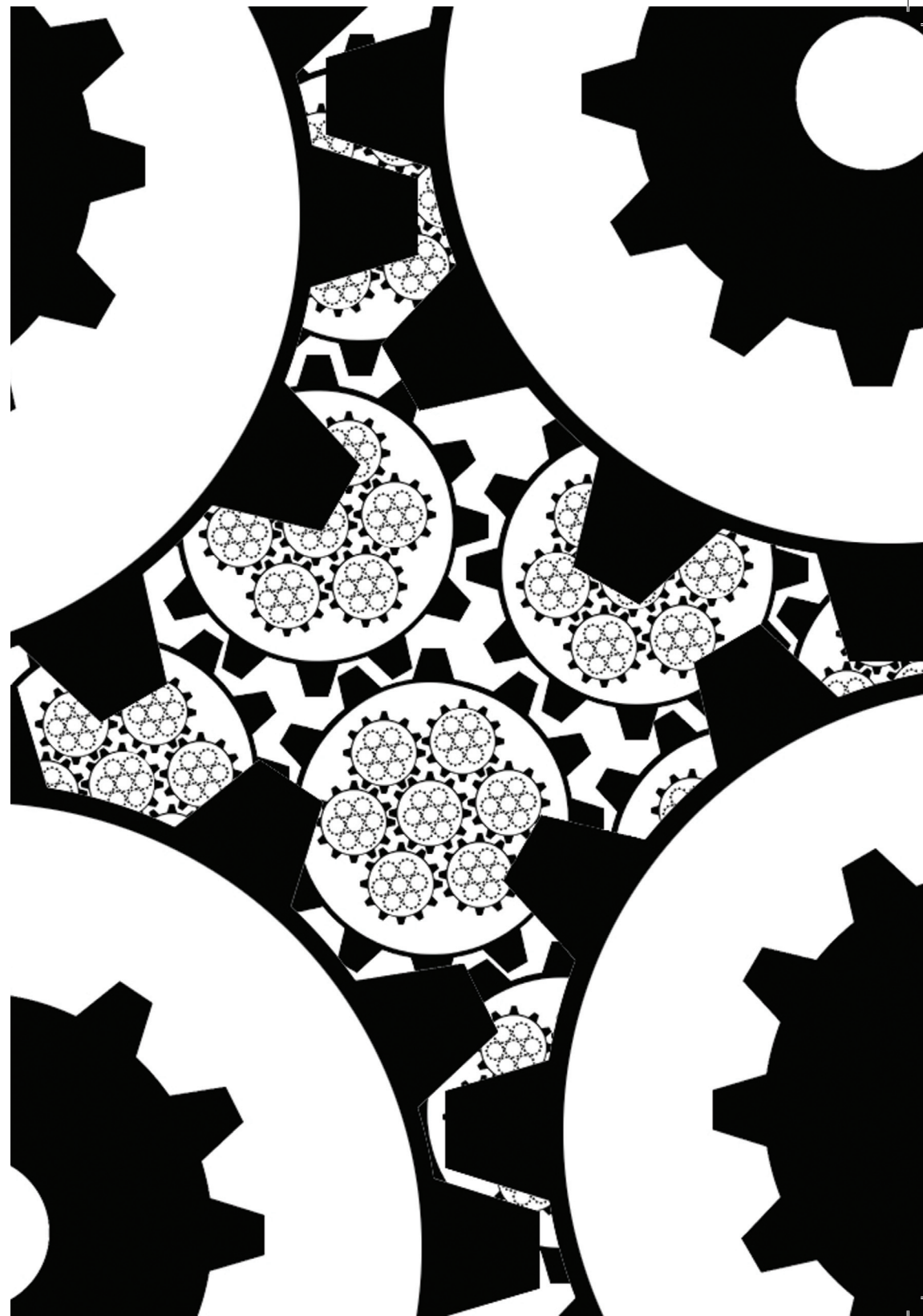
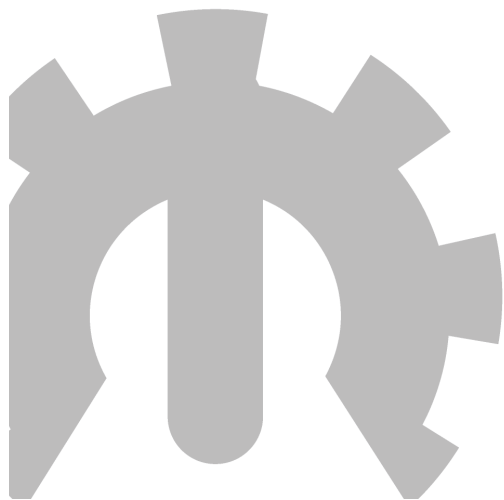
Svobodni trg se je v družbeni praksi zelo hitro uveljavil, toda takoj, ko je dosegel svoj razcvet, so se začele kazati njegove negativne posledice. Ena ključnih je, da se je družbeno življenje spremenilo v neke vrste teorijo igre. Posamezniki so začeli živeti življenje skozi igro, v kateri si na podlagi strategije tekmovalnosti prizadevajo uresničevati samo lastne interese. Kolektivne interese, ki se kažejo kot etične kategorije, je svobodni trg kot iluzija svobode postavil na stran in jih zamenjal s strategijo poslovne etike. Ta je na podlagi uveljavljanja interesov povzročila nastanek zelo strukturirane družbe, saj so posamezniki z boljšo strategijo presegli posameznike s slabšo. V družbi se je začela pojavljati vse večja segregacija. Izkazalo se je, da teorija igre kot ekonomsko-tekmovalna družbena ureditev deluje samo kot metoda za uresničevanje materialnih interesov, pa še to kot slaba, kajti za seboj pušča nastajanje elit in vse večjo in številčnejšo revščino, ne deluje pa v moralno-etičnem življenju. Ali kot bi k temu pripomnil Berlin: „Če je moja svoboda, svoboda mojega razreda ali naroda odvisna od bede mnogih drugih človeških bitij, je sistem, ki to uveljavlja, nepravičen in nemoralen.“¹ Družba se je tako znašla v svobodi, ki ne vodi v napredek, temveč zadržuje družbo v stagnaciji oziroma jo vodi v socialno nazadovanje.

Ker je liberalna politika okužena z enako igro, je kolektivne oziroma etične interese preko nje nemogoče ponovno uveljaviti, kajti slednja v uveljavljanju družbenih interesov ne vidi smisla, saj bi s tem padla nekaj stopničk nižje na hierarhični lestvici. Tega se civilna družba zaveda, kar je razvidno pri strankarskih volitvah, na katerih je volilna udeležba vedno nižja. Volilni upravičenci racionalno ne uveljavljajo svoje pravice, saj bi stranka, katera bi nasledila vladajočo, delovala na istem principu, na principu igre in uveljavljanja lastnih interesov.

Iz liberalne politike se je torej razvil liberalni kapitalizem, ki je ljudem obrnil hrbet, kajti namesto da bi ljudje nadzorovali njega, on nadzoruje ljudi. Človek je doživel kontraefekt željenemu. Ni se mu povečalo območje negativne svobode, namreč obratno, postal je suženj kapitala. In kar je v tem suženjstvu najbolj absurdno, je, da ni postal suženj nekoga, temveč suženj nečesa.

Sodobna liberalna politika se je tako v demokraciji kot v kapitalizmu izkazala kot nepravilna oblika vladavine, ki ni zmožna rešiti niti problema svobode niti problema enakosti. Svet bo zato moral najti neko novo modaliteto političnega delovanja, katera bo zmožna sintetizirati oba problema hkrati in ne dajati enemu prednost pred drugim.

PROZA

POPOLNOST

Mitja Godnjavec

Nastal sem, ko je nanoslo, da sem moral nastati. Vse moje molekule so se zbirale nekaj ur v velikem ovalnem prostoru. Prijetno sem se pre-lival, levo in desno, gor in dol, po svojem domu, tej moji ljubi ogromni hali. Spreminjal sem barvo, iz bele v rumeno, iz barve marjetic v barvo prvega sončnega žarka in spet nazaj v blede rumeno, svetlo oranžno in belo. Bil sem čudovit, nenehno spreminjajoč se. Ljubil sem se. Če bi imel oči, bi vase strmeli. Če bi imel ušesa, bi poslušal, kako se pretakam sem in tja po svojem domu. Če bi imel nos, bi se opijanjal s svojim sladkim, nežnim vonjem. In če bi imel roke, oh, če bi imel roke, bi se gladil po telesu in se ljubkoval, kot ženin ljubkuje svojo mlado, nezrelo nevesto. Vendar mi ni bilo nič od tega dano. Ostalo mi je samo vedenje, da sem čudovit. Mojstrovina, popolnost.

Napočil je moj čas, da odidem. Začel sem padati. Zvijal sem se po majhni cevi, padal sem niže in niže pa spet gor, po neštetih ovinkih. Prišel sem do dna in pod seboj zagledal nov svet. Čudovit, modrozelen svet. Padel sem vanj in se v sladki blaženosti razlezel po njem, kolikor široko je bilo le mogoče. Nad menoj se je sklanjala moja stvarnica. Moja mati, kako je bila lepa. Tako vitka in nežna, mehka in zadovoljna ... Ljubil sem jo skoraj bolj, kot sem ljubil sebe. Dolgoval sem ji vse, kar sem bil, svojo čudovito popolnost. Bila je ustvarjal-ka moje mojstrovine. Vendar me je mati izdala. Obrnila se je in z okretnimi gibi hitro izginila. Nikdar več je nisem videl. Oh, bil sem žalosten, tako žalosten. Čakal sem nanjo, a je ni bilo. Edina tolažba sem si bil sam. Utopljal sem žalost v svoji lastni opojnosti.

42

Prišlo je veliko bitje. Namrgodilo se je in zaklelo. Je bila to moja nova mati? Nov oče? Ne, seveda ne, kot vsi prej me je tudi to bitje zapustilo, prepustilo samemu sebi na milost in nemilost sveta, ki je še pred tako malo časa izgledal čudovit. Vrnil sem se k svojim

razmišljanjem, svoji drogi. Bitje se je čez nekaj časa vrnilo. V roki je držalo krpo. Z njo je potegnilo po meni. Oh, kako sem užival, kako sem bil vznemirjen ob misli, ob želji na več. In bitje mi je ugodilo. S krpo je potegovalo po meni. Vzljubil sem to ogabno bitje, to tragikomično kreaturo. Vzljubil sem ga, ker me je reševalo pred vsem. Bilo je moj odrešitelj.

43

Ves sem bil na krpi. Potegov je bilo konec. Spet me je objela žalost. V razmišljanju sem se zavedel, da nisem več cel, da sem ločen od svojih preostalih delov. Nekateri so ostali na prejšnjem mestu, nekateri so bili ločeni od mene na krpi. Bil sem pohabljen, invalid. Zajokal bi, pa nisem vedel, kako. Bitje je odprlo majhna vratca in pred seboj sem zagledal oranžne sikajoče plamene. Bitje me je vrglo mednje. Postalo mi je vroče in kmalu nisem bil več sposoben razmišljati. Bolečina me je spremenila v nekaj nižjega.

»Prekleta mačka, pa zakaj spet na preprogo!« sem še slišal reči bitje.

VICE

Mitja Godnjavec

Danes popoldne sem sedel v čakalnici. Čakal sem bratranca, ki je bil pravkar odšel v zdravnično ordinacijo. Opazoval sem otroke okoli sebe, ki so se igrali in – brez očitnih razlogov – tekli sem ter tja po prostoru.

Neka deklica je imela dolge kostanjeve lase in rjave oči. Stara je bila največ osem let, vendar je bila oblečena, kot bi jih imela vsaj še enkrat toliko – v kavbojke in oprieto črtasto majico. Obleki navkljub je izgledala prikupno – kot popolna hčerka. Pogosto se je smejala; njen smeh je bil precej širok in rahlo navihan – takšna je bila očitno tudi sama. Ko jo je nekoč neko drugo dekle, očitno njena sestra, poklicalo – »Vesna, ne hodi no tja!«; to je bil tudi edini dokaz o njenem imenu – se je Vesna odzvala nadvse zanimivo. Ubogljivo se je obrnila – skladno z vtisom o popolni hčerki – in se neverjetno zbadljivo zasmejala. Morda beseda ni primerna, smeh je bil bolj, kot sem že rekel, navihan, vendar nikakor ne zloben ali prikosljiv; bil je smeh človeka, ki je nekaj storil z namenom, da se na ta – očitno njemu prijeten – način zasmеji; njeno dejanje umika od sestre je bilo očitno narejeno z namenom, da je potem – popolnoma pričakovano – poklicana nazaj, kar prav zaradi te pričakovanosti povzroči smeh; s tem v mislih mi je postalo očitno, da je dekle neverjetno inteligentno, a vendar – kljub temu, da zmore tako manipulirati – neverjetno nedolžno. Njena manipulacija drugega dekleta je bila resda namenjena njej sami v užitek, vendar je vedela, kako daleč lahko gre; če slučajno ne bi ubogala – v upanju jeze, ki bi bila gotovo tudi pričakovana – bi s tem sestri povzročila razburjenje, česar pa prav zato ni storila – čeprav bi bila jeza kot nenadzorljivo čustvo mnogo bolj uživantska (kdo se ne bi radoval ob napovedi nenadzorljivega?); dekle očitno pozna meje in jih tudi za ceno lastnega užitka ne želi prestopiti.

Problem bo seveda nastopil, če se bo temu kdaj odrekla; s svojimi sposobnostmi predvidevanja in sposobnostjo uživanja v primeru

pravega predvidevanja bi lahko ljudem povzročala vse mogoče slabe občutke – dobri namreč niso zabavni – sebi v užitek; in več občutkov, kot bi spoznala, več možnosti bi bilo za – že zdaj veliko – možnost pravilnega predvidevanja in bolj in bolj bi to počela v zadovoljitev svojega vedno večjega teka po užitkih; naposled bi ji tek zrasel nad teoretično možnost uživanja, kar bi bil njen zlom; do trenutka zloma pa bi uničevala vse okoli sebe sebi v užitek – prav nič prijetna misel.

Tej možnosti v prid govore njena oblačila; kot ona se namreč oblačijo užitkoljubne najstnice; če je torej Vesna z oblačili povzela tudi njih način obnašanja, ne pa tudi (pogosto) omejene inteligence, bi se ta možnost res lahko uresničila – pravzaprav je to zelo verjetno, morda celo nujno. Kljub temu pa to ni gotovo – morda je Vesni to le všeč (in obnašanja sester v oblačilih niti ne pozna) ali pa, kar je še bolj verjetno, ji je oblačila kupila mama; ta jo je morda želela z oblačili pripraviti do »zlobnega« obnašanja (nekaj, česar sama očitno ne zna – bodisi zaradi nezmožnosti predvidevanja (in posledično nemotiviranosti za tako početje), bodisi zaradi dobrosrčnosti (kar pa je le malo verjetno glede na to, da v nedobrosrčnosti uri hčerko) – in želi to zato izživeti v hčerki), saj je glede na Vesnin način pridobitve užitka očitno, da dosedanje morebitno pranje možganov ni uspelo.

Prav tako pa seveda ni nujno, da bo Vesna kdaj zapadla v temne vode. Pravijo, da se človek največ nauči kot majhen otrok; Vesna je, ali pa še bo, prestopila to mejo in bo torej njena dobrota (če ji smem tako reči) prevladala nad temnimi težnjami, ki se bodo morda šele pojavile – v tem oziru je dvomljivo le obdobje adolescence, ko želja za užitkom preseže vse ostalo; Vesna je očitno zelo inteligentna in ima ogromno samokontrole, kar ji v izhodišču daje možnost, da krizo prebrodi; vseeno pa bo bitka huda in bo od nje zahtevala, da napne vse moči. Vendar pa bo, če se temu takrat odločno upre, po vsej verjetnosti za vedno odrešena (razen v primeru nepredvidljivih okoliščin, zato pa je o tem nemogoče govoriti, ker tega niti Vesna sama ne bi mogla predvideti).

Njena zgodba zame nima zaključka. Tudi če bi jo še kdaj videl, je ne bi prepoznal. V nekaj urah sem pozabil, kako izgleda. Pozabil sem celo njen markanten smeh; če bi ga ponovno slišal, bi ga strpal v mišmaš različnih smehov, ki jih hranim v spominu, in ga obravnaval kot čisto nov, drugačen smeh. Ne poznam njenih osebnih podatkov – le ime vem in da je bila v čakalnici z mamom in še dvema dekletoma (verjetno sestrama); če bi se neverjetno potrudil, bi verjetno lahko izbrskal njeno ime pri zdravnici – ali pa tudi ne (saj niti ne vem, če je pri zdravnici bila – morda je le spremljala eno svojih neimenovanih sester). Pa se ne bom. Če bi se pozanimal glede nje, bi s tem odprl neskončen krog – čutil bi potrebo, da se pozanimam za vsako osebo, o kateri sem kadarkoli karkoli pomislil; to je nerazumno in tudi nemogoče.

Vse, česar se o Vesni zdaj še spomnim, je v tem besedilu – spomnim se le svojih misli, ki jih je navdihnila. Ničesar več. Zato Vesna živi le še v tem besedilu, ujeta v en sam trenutek mojih misli. Vse njeno neznano življenje v neskončno (ali pa dveh?) možnostih je v enem trenutku. Njena usoda se ne bo nikdar razpletla; kot Schrödingerjeva mačka je kriva in nedolžna obenem. To, dragi moji, so vice.

sanje

KOLODVOR

Matej Budin

Moram spregovoriti o the ljudeh. Zmeraj me puščajo v začudenju. Tako zelo nedolžni so v svojih dolgovih, tako iskreni so; izmed vseh lažiljubcev so najbližje resnici, resnici ki je ne želijo posedovati, samo zro vanjo. Danes sem srečal dva ali tri. Kot zmeraj; na železniški postaji. Obupani ljudje iz kolodvora. Take jih občudujem, skoraj ljubim jih. No, ljubiti jih ne upam; zato pa jih skoraj. Vsaj mislim, da jih skoraj. Ja, tako je najlažje. Njim pa ni lahko; prej bi si upal trditi, da jim je zelo težko, pa si vseeno ne upam. Ja, lahko jim zagotovo ni, toda tega ne vedo. Jaz pa nisem prepričan, če jim je težko. Ne vem, če povem po pravici. Tako je najlažje; povedati po pravici in ne vedeti. Zdaj se spomnim. Trije so bili. Ali pa mogoče dva. Kavo z mlekom so pili. Eden je kadil, drugi pa ne. Obstal sem, ko sem jih zagledal; če priznam, sem skoraj obnemel. Raje ne priznam; tako mi je lažje. Zakaj bi si oteževal življenje, ko pa je že njihovo tako oteženo. To ne bi bilo pravično; priznati namreč. Saj me razumete. Če me ne razumete, pojdite in sami pogledjte. Pojdite na kolodvor po delček resnice, da boste lažje živeli v laži. Pojdite po resnico in jo pograbite, da je bo več za tiste, ki si je ne želijo.

**LJUBIM TE
IN SOVRAŽIM
VERJEMI,
TUDI TO BO MINILO**

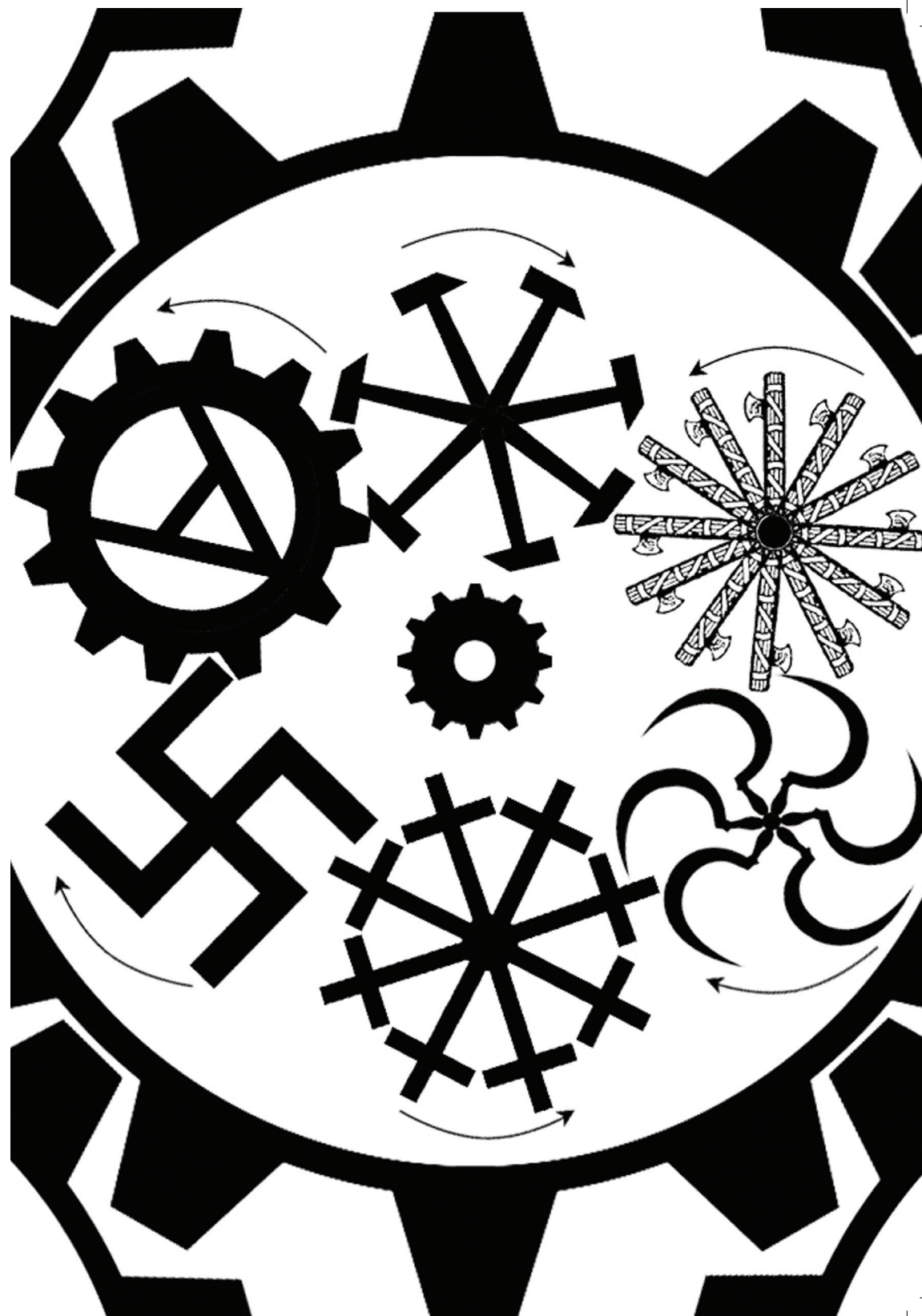
**Kaj je po smrti
Ko čas zruši človeka ?**

Solze žalosti

**Razbili vas bomo,
Prestrelil**

DRAMATIKA

POBOJ SNUBCEV

Naddrama v dvanajstih + dveh prizorih

Aljoša Šorgo

Osebe:

A	Alfa	bivši sošolec Omege	Eurímahos	eksekutor	
B	Beta	sodelavec Omege	Antínoos	eksekutor	
Γ	Gama	žena Omege	Penélopeia		
Δ	Delta	mati Omege	Melanto		gospa Alvingova
Ψ	Psi	duhovnik	Telémahos		
Ω	Omega	pokojnik	Odisej	Josef K.	Osvald

(Pogreb. Ljudje stojijo okoli krste, tišina je. Nihče se ne premika.)

1. prizor

ALFA: (*Stopi naprej.*) Ubogi omega zakaj je moral umreti saj ni nikdar nikomur storil nič slabega no razen takrat ko sva bila majhna no ne tako zelo majhna in mi je prevzel tisto luškano sosedo saj se ne spomnim kako ji je bilo ime ah ja sigma ja tako ja sigma ji je bilo ime hodil sem okoli nje vsak dan želel sem si je saj je bila tako prisrčna potem pa je prišel samo on in mi jo je prevzel vseeno ga imam rad kje pa sem zdaj sponka oh saj ne vem več kaj počnem omega omega kje si kaj čakam dajmo omega povabim te na pivo zakaj moraš biti takšen sovražim te ne seveda te ne ne smem te ker si mrtev ali pa morda nisi in si me samo okrog prinesel ne gotovo moraš biti mrtev ali pa ne kaj pa vem kakšen si izgledal mrtev beta mora vedeti on te je videl ko si umrl kakšen si bil verjetno cel bel in lisast kaj res da ti raste brada morda boš pa imel v grobu brado ker si si jo moral pobriti prej ali pa si je morda nisi ne vem ker je dolgo odkar sem te nazadnje videl mama ti ni pustila imeti brade zdaj ji je gotovo žal starki glej jo tamle kako joče žal mi je iskreno sožalje starka kaj ti naj storim zakaj si me prej tako grdo pogledala saj sem ga imel zelo rad ne sicer tako zelo ampak zelo rad vedno sva bila prijatelja razen takrat z fijem ko ga je okrog prinesel in mene tudi takrat pa pol leta nisva govorila kako je to zanimivo dajmo omega prava baraba si znal biti ampak vseeno te bom pogrešal daj pridi spet nazaj človek kaj pa naj jaz počnem zdaj tukaj s kom bom hodil pit ven ponoči če ne s tabo taka je bila tradicija v srednji šoli se še spomniš oh komu pa govorim saj si mrtev in me ne slišiš ali pa morda nisi mrtev nikdar ne morem vedeti oh gotovo si mrtev morda bi moral k beti vprašat ali si res mrtev morda pa so te živega pokopali potem se boš dušil notri žile ti bodo izstopile iz obraza in postal boš rdeč ven pa ne boš mogel morda bi bilo bolje potem narediti samomor čeprav ga jaz ne bi zaradi tega ker bi bila možnost da me rešijo čeprav me ne bi nihče slišal nekaj metrov pod zemljo pa saj ni nekaj metrov manj je ja kakšen meter ampak krsta doda morda en malček metrov zraven ali pa je izolirana in bi lahko

imeli notri koncert simfoniki pa te ne bi nihče slišal kaj pa jaz vem moral bi vprašati koga potem bom stopil k tistemu, ki je krsto izdelal mogoče pa mi bo on povedal ah ne raje ne bom to bi bilo neprimerno zakaj se sploh moram ozirati na primernost saj je popolnoma vseeno če me nekaj zanima je bolje da izvem kajne ali pa morda ne morda bo kdo jezen name to pa res ne bi bilo dobro oh prekleto omega v kakšne težave si me spravil drugače ne bi nikdar pomislil koliko zvoka izolira krsta morda pa bi na kakem drugem pogrebu saj nisi ti kriv ti si samo umrl prekleta baraba neumna pa še samomor si šel delat ne saj ne nisi po eni teoriji pač delajo vsi ki umrejo samomor za tebe pa vendar dvomim da si ga ker si bil tako veren zakaj si bil veren omega saj mi ni vseč da si moral biti veren ker si vedno hodil k maši in nisi smel jemati drog mi smo jih pa lahko čeprav jih jaz nikoli nisem ja tako je to zadeva je zelo delikatna kako sem prišel na to misel raje bom jedel sponke ki so iz železa fe nekje med prehodnimi elementi ja v koordinatnem sistemu enkrat sem zamenjal x in y os na kontrolki iz matematike in sem pisal 2 to je bilo pa zelo slabo čeprav si tudi ti pogosto pisal 2 ali pa morda še manj kaj pa jaz vem ne spomnim se več vem da si bil malce slabši od mene čeprav si bil mogoče bolj pameten dajomegatihobodikajpavendarpočnešnimivšečdasimrtevestare cneum-ničepravsplohnisistar juhej kako je to pač tako glej zvonovi ti ne bijejo si srečen nemarnež grdi kakšen pa vendar si je res da danka pol ure po smrti popusti hahaha kako si moral biti patetičen ne ne bi se smel smejati ubogi ti upam da te ni bolelo čeprav verjetno je to je vedno tako da te boli kaj če si poslušal zdaj moje misli oziroma govor oh šment ne bodi no jezen name starček nemarni oziroma mladec saj sploh nisi bil star prav mlad si umrl neumnež zakaj ti je bilo tega treba ... *(Stopi nazaj.)*

54

2. prizor

BETA: *(Stopi naprej.)* Zakaj ti je bilo tega treba pa tako mlad si bil še oh zdaj pa je kar je saj te sploh nisem poznal en teden sva se

poznala ko sva delala skupaj pa sem te ravno jaz moral najti po naključju a ni to popolnoma bedno in neumno niti poznal te nisem še vseč mi nisi bil zdaj pa delam tukaj igram vlogo nekega bedaka ki te je moral najti saj mi je vseeno te ni mogel nekdo drug prekleti bedniki nemarni tako rad bi imel da bi te našel kdo drug potem niti ne bi rabil priti na pogreb zdaj pa moram biti tukaj pa tako bedno in mučno je in njegovo mammo moram gledati kako sitnari cel čas babura grda kako je ne prenašam samo joče nekaj no vsaj sedmina bo potem se pravi da bo kar dosti alkohola hihhi to pa sploh ni slabo se bom zastonj napil to je dobro včasih je dobro najti mrtvece rad najdem mrtve ljudi po novem zdaj sem se odločil se bom napil popolnoma ampak ne smem hliniti preveč žalosti ker bodo želeli ohraniti stike z mano tega pa nočem bo kot s tisto sodelavko iz gledališča kako krnekaj je bilo tisto no tega pa si res ne želim kako je bilo že ah ja pozdravljena sodelavka oprosti da sem te udaril in ti zlomil roko potem pa sem jo moral vsak dan obiskati v bolnišnici da se je zaljubila v mene neumnica grda niti za nategnit ni bila jaz pa sem moral nekaj skakat okoli nje pa prosim lepo zakaj ni raje kar umrla bi se lahko vsaj pošteno napil na sedmini ker sem jo jaz ubil ali pa bi morda ubili mene za kazen kaj pa vem ali bi šel v zapor in bi bil spolna igračka tistim frajerjem tam baje so zelo veliki lahko me zanima če ima kdo večjega kot jaz ohoho kako zanimivo ja kaj buljiš starka grda zakaj sem moral najti onega mrliča tam pa kako grd je bil samo dotaknil sem se ga in je čisto zasmrdele potem sem bral da danka popusti fuj kako si tega ne želim več nikoli v življenju čeprav sem se potem pošteno umil in novo obleko so mi kupili svojci za pogreb in zdaj se bom napil napil se bom kot sem se včasih ko sem bil še mlad zdaj se pa že dolgo nisem od zdravljenja dalje se nisem napil danes imam pa vsaj izgovor mogoče ne bo dobro da se bom ampak hej kaj pa vem morda se je pa dobro napiti nekateri ljudje radi pijemo viski ima tako prijetno rjavkasto barvo takšen bolj oker je čeprav ni čisto oker morda bolj svetlo rjav viski bom pil pa pivo mešal bom bom spet bruhal kot takrat ko sem bil še mlad fuj zdaj sem se spomnil kar slabo mi je postalo ne prenašam tega da mi gre na bruhanje lahko bi pa bruhal zdaj to bi bilo zanimivo kakšna predstava morda bi bili jezni ali pa bi me pomilovali še več alkohola

55

ja to tototototo mi je všeč bla bla bla bla tralala tralali kakšen dolgčas zakaj moramo čakati kot da se nič ne dogaja enkrat ko sem bil mlad sem čakal v čakalnici ja tam je bil šele dolgčas ker sem bil mlad in nisem znal brati čeprav zdaj nimam nobene revije bi mi zamerili če bi vzal časopis ja verjetno bi bom raje vse pustil na miru oh samo še malo kakih pet minut ali pa tudi ne človek nikdar ne ve kako je s temi zadevami ki so zelo delikatne kako sem pa na to prišel že nekako verjetno oh nekdo je umrl jaz pa se bom napil naj čimveč ljudi umre da se bom lahko vedno znova napil alkohol celi rane čeprav ran sploh ni ha kako sem vas prevaral vse grdo neumneži jaz sem genij nihče mi ni do kolen no morda le fizično pa saj je to tako da je vedno kdo višji ampak jaz sem pa najbolj pameten vam povem da sem me zanima kdo je tisti človek tam prej je rekel nekdo da je alfa najboljši prijatelj ali nekaj takega kakšna beda komaj čakam da bo konec morda tudi on rad pije vsi radi pijemo zakaj pa on ne bi morda greva na sedmini še malo ven bo on častil da se bo napil in se bo spovedal na moji rami ha jaz pa bom imel zastonj še več pijače kako neverjetno kul komaj čakam daj vržite ga že v zemljo saj ni kaj čakati mrtev je haloooo mrtev je spravite ga že pod rušo debila grdega kako debel je bil spravite ga pod rušo kako je sploh prišel v tako malo krsto mogoče so izsesali zrak iz njega kar z navadnim sesalcem ampak so morali paziti da ni kakšen organ padel notri to bi bilo pa res neugodno morda bi celo mrtev lahko uničil kakšen sesalec ja to bi bilo pa res bedno ha nasploh je bil neumen in ni znal z ničimer prav rokovati še s sabo ne zdaj je pa mrtev zakaj je že umrl ne vem zaradi nečesa že vem samo da je bil mrtev še grši kot živ tako bel je bil cel tega pa res ne maram raje bi si puder kupil starec pa saj ni bil star precej mlad je bil v bistvu raje bi si bil puder kupil ne bi rabil ravno umreti da se pobarva belo morda pa je mislil name in je umrl da bi se lahko napil stari to pa je res lepo od tebe ja če si me imel rad pa je morda res zelo slabo da si umrl ... *(Stopi nazaj.)*

3. prizor

GAMA: *(Stopi naprej.)* Zelo slabo da si umrl je to res prav ampak mi je pa popolnoma vseeno ker te nisem imela več rada pravzaprav si bil zadnjih par let prav neumen bednik stari kako te nisem več prenašala no danes je zadnjič da še trpim zaradi tebe čeprav ne trpim ravno pravzaprav se dolgočasim vsi ostali pa glej jih kako jočejo za tabo ohjej ohjej jaz pa se silim da jočem moram se spominjati kako mi je umrla mama da lahko izgledam kot da jočem za teboj čeprav mi je žal da si umrl sam da te nisem kar sama ubila preklet starec grdi tvoja mama te je imela pa zelo rada kajneda no dosti raje kot jaz ker sem te jaz sovražila me slišiš sovražila sem te upam da me slišiš ker ti nisem tega nikdar povedala zdaj ti pa povem da sem te od nekdanj sovražila zdaj na koncu pa še bolj tako da res ne vem zakaj so morali kiti umreti čeprav niso vsi mrtvi oh ti kiti ko bi ti umrl namesto njih si pa samo umrl sebičnež zakaj nisi umrl namesto kitov lahko bi ali pa vsaj delfinov ker so delfini tako srčkana bitjeca ampak kiti pa tudi veš me slišiš zdaj sovražim te od nekdanj sem te sovražila sploh te ne morem prenašati ne vem kako sem lahko tako dolgo živela s teboj ker nisem imela nič od tega hahaha bednik pa še v postelji si bil zanič če še ne veš nikdar ti nisem povedala ampak res si bil zanič mislim popolnoma zanič to pa res tako ogabno zanič da me je bilo prav sram da sem poročena s tabo upam da nisi imel kakega razmerja ker bi bilo potem še bolj očitno da si zanič morda je ženska s katero si imel razmerje povedala še drugim in so vsi vedeli kako zanič si in so me pomilovali in se norčevali iz mene zakaj si moral to storiti zakaj si imel razmerje sram naj te bo kako te sovražim ohjej ohjej daj kdaj bo že konec ne maram več čakati naj te že zakopljejo v zemljo fej in fuj starček starček starček starček hahaha mrtev si prav ti je jaz pa nisem dlje živim kot ti zdaj si bom pa takoj našla drugega moškega pravega moškega ki bo boljši od tebe ker si bil ti res grozen še tisti moj iz srednje šole je bil boljši od tebe da veš čeprav je bil nezadosten mi je vseeno enkrat kupil rože to je enkrat več kot ti kako te sovražim še sreča da si mrtev nehaj izgini že iz mojih misli izgini zdaj saj vem da si zloben neumnež grdoba izgini že enkrat ko sem bila mlada sem

imela rada jabolčni zavitek tako zelo dober je bil prav zares dober je bil oh kako dober je bil moja babica ga je delala ampak me ni nikoli naučila ker je prej umrla pa tako dober zavitek je bil ohjej oh ne kako sem žalostna babica kje si babica babica vsi ljudje me vidite kako jočem čeprav sploh ne jočem zaradi njega zaradi svojega moža ampak zaradi nečesa popolnoma drugega zaradi jabolčnega zavitka niti zaradi babice ne jočem ne zaradi zavitka raje sem imela zavitek kot babico morda sem nehumana pa saj je vseeno babici je vseeno ker je mrtva nekaj metrov proč leži ali pa celo nekaj deset metrov proč leži ja tako je pač to čeprav ne leži več ker so jo črvi že razžrli fej in fuj morda je še kakšna kost za pse ali pa za juhico hahaha kako mi je všeč črni humor črni humor angleški tudi kot angleški čaj črni čaj angleški čaj črni humor angleški humor zakaj sem se šele zdaj spomnila tega morda je vse črno angleško kul tega pa se res še nisem spomnila zelo všeč mi je misel na kaj takega oh da oh da črno je angleško angleška dama je črna dama črna kraljica pri šahu je angleška kraljica potem je bela pač francoska francozi so potemtakem beli kako zanimivo beli francozi in črni angleži oh oh oh potem so naše črne obleke angleške in njegov obraz ko sem ga zadnjič videla je bil francoski kako neizmerno zabavno prav zares oh ne sploh ni zabavno neeeeeee kaj pa počnem zakaj ga ponižujem samo izogibam se resnici omega ljubila sem te če bi vedel kako sem te ljubila me ne bi nikdar zapustil kako sem jezna nate ker si me zapustil tako te ljubim še vedno prosim vrni se ne bom več mislila grdih reči o tebi prosim lepo vrni se, vrni se omega dragi moj se še spomniš kako je bilo ko sva bila še mlada in sva hodila ven na kavo in na razne zadeve zakaj tega nisva več počela pa ravno sem ti mislila reči ampak sem bila zaslepljena omega ljubim te oh prosim lepo kako mi je žal da sem bila prepozna vedno so obžalovanja več vedno so obžalovanja tvoj francoski obraz si želim poljubiti prosim naj nekdo odpre krsto da bom lahko poljubila tvoj francoski obraz francosko poljubila bi rada francoski obraz to bi bilo tako lepo omega dragi moj kako te ljubim prosim lepo bi se že vrnil enkrat pogrešala te bom že zdaj mi je dolgčas po tebi oh prosim lepo čakam čakam čakam upam da nisi imel afere ker te ljubim omega oh moj omega rada te imam ... (*Stopi nazaj.*)

4. prizor

DELTA: (*Stopi naprej.*) Moj omega rada te imam kje si vendar dragi moj sinko prosim pridi že enkrat nazaj k mamici se spomniš kako je bilo ko si bil še mlad in sem ti pekla pecivo se še spomniš pekla sem ti pecivo vedno si imel rad potico ja potico si imel najrajši in pa gibanico tudi oh rada te imam moj dragi dragi moj omega ohjej ohjej kaj pa zdaj kaj bom pa zdaj še moža nimam več srečnež da ni doživel te žalosti tega propada uničenja najinih sanj vsaj sinka si zapustil omega dragi najin omega oh omega kaj bomo pa zdaj brez tebe morda bo vsaj gama dragica hodila k meni da mi ne bo dolgčas ah kako bo hudo kdo mi bo pa enkrat mesečno skuhal svojo slavno juho in pri kom bomo praznovali rojstni dan pri kom pri kom le ne vem ne bomo jih več praznovali družina bo razpadla slabše sploh ne gre več kako škoda omega ajaj ajaj ajej potica potica nekateri radi jemo potico ti pa si jo imel daleč najrajši sploh ne vem kaj naj ti rečem se spomniš kako je bilo ko si bil še mlad in si imel rad tudi žvečilke čeprav jih pri nas ni bilo dobiti ne tiste vrste ki si jo imel najrajši zato smo pa hodili v tujino samo zato da smo ti jo kupili kako sem vesela ampak veš to smo ti pustili brade pa ne brada je za take neotesance ti pa to že nisi bil ti si bil tako uglajen mladenič tako prijeten in prijazen mladenič si bil da je bilo kar neverjetno prav zares in vedno si dobival tako dobre ocene v šoli toliko boljše kot tisti tvoj čudni prijatelj alfa sploh ne vem kaj si videl v njem a veš da je imel v srednji šoli dolge lase dolge lase ja dolge lase sram naj ga bo kako si je dovolil kaj takega tako grdo je izgledal fej in fuj ne vem zakaj si se družil s takim čudakom to pa ti res ni pristajalo še sreča da sva ti z atijem to omejila pravočasno nisi smel hoditi ven čeprav ne bom nikoli pozabila kako si zbežal in kako si naju z atijem prestrašil zelo si naju prestrašil mislila sva da so te ugrabili ali še kaj hujšega no na srečo ni bilo nič potem sva te lepo dobila domov to ni bilo težko rade volje si se vrnil dragi moj rade volje in tako je bilo to zelo smo te imeli radi kako čudno kajneda ko si bil pa vendarle naš sin ali pa tudi vnuk oboje naenkrat pa ne jedli smo sponke ne nismo jih jedli ker so iz železa železa pa se ne jé sinko nikoli se ne jé železa

ker je to precej neugodno ti povem da je precej neugodno jesti železo lahko se porežeš po želodcu to pa res boli potem oh lahko celo umreš od tega ti si pa umrl zaradi nečesa drugega nihče mi ni povedal zakaj oh zakaj mi niso povedali pa tako rada bi vedela zakaj pa mi niso hoteli rekli so da ne bi prenesla to pa res ni pošteno do matere skorajda kot da sem cankarjeva mati oh oh oh oh oh pa saj nisem kajne sinko nikdar te nisem spravljala v sramoto vedno si bil tako skromen ko sem te hvalila si kar zardeval in tako oh kako je bilo to simpatično prav zares ti povem da je bilo simpatično enkrat si pripeljal na obisk nekega fija se še spomniš on pa sploh ni bil prijeten fant prav tak čuden fant je bil neizmerno čuden nelogičen človek ne verjamem da je bil preveč čuden ampak kar precej tega pa se res ne spomnim več no v glavnem se spomniš jaz se namreč in tako ni bil skromen in me je bilo tako sram kar nekaj hvalil se je in me poniževal in se norčeval iz mene zato sem ga pa spodila ne vem zakaj si bil tako jezen na mene potem saj sem naredila vendar tako lepo stvar dragi moj sin odgnala sem škodljivca kot bi ubila koloradskega hrošča se spomniš kako si to počel kot otrok kar s kamni da so bili čisto rumeni kako lepo je bilo to to pa res prav zares ne verjamem da je bilo to slabo ker si nam uničeval škodljivce že kot majhen otrok prav zares ne vem v čem je bil problem potem ko te ni bilo več si pač umrl oh oh oh me vidite kako jočem me vidite zakaj ste takšni do mene zakaj me tako očitajoče gledate mar ne smem jokati če mi sin umre mar ne smem pa prav preden je umrl sva se skregala zakaj še isto popoldne ko sem mu spet rekla naj sina pelje k meni ker ga sam ne zna vzgajati pa prav tako je bilo in nihče mi ni povedal zakaj je moral umreti kako neumno kako žalostno kako bedno prav zares ja tam tam tam tam tam tam tam mrtvaška pesem škoda da nimam posluha bi jo kar sama zapela to pa res ampak nimam posluha ati ga je imel več čeprav se ne spomniš več verjetno ne to pa res ne ampak je imel posluh zelo lepo je pel zelo zelo lepo je pel ti povem da je dragi moj sinko prav lepo je pel jaz pa ne ti si tudi lepo tralalala klavir si znal dobro igrati če bi bil zdaj tu bi te prosila da nam zaigraš kaj od beethovna ampak te ni zato te raje ne bom ali bi te morda lahko me slišiš me slišiš slučajno

prosim dragi sinko prosim zaigraj nam malce klavirja malce beethovna ... (*Stopi nazaj.*)

5. prizor

(*Omega vstane iz krste.*)

OMEGA (*Z zanosom.*):

Malce klavirja, malce Beethovna,
tega na dan ta temán si želim!
Zakaj misli mi vaše
spati ne dajo!
Alfa in Beta,
Gama ter Delta!

(*Stopi k Alfi.*)

Povem ti, prijatelj stari, natanko vem, kaj si hotel povedati. Cenim to. Tudi jaz te bom pogrešal. (*Trenutek tišine.*) Saj vem, da že veš, ampak vseeno. Sigme ti nisem nalašč prevzel. In v matematiki si bil res boljši. Da. In, ja, danko res popusti. Neugodno.

(*Stopi k Beti.*)

No, če sem čisto pošten, tudi jaz tebe nisem pretirano maral. Zato sem prav vesel, da si me ravno ti našel. Ha! In tako da veš, prav vesel sem, da se boš napil, ker boš spet odvisnik.

(*Stopi h Gami.*)

Francoski poljub mojega francoskega obraza, dragica. (*Jo poljubi.*)

(*Stopi k Delti.*)

Samo da veš: nikdar nisem maral potice, žvečilke ste mi vsiljevali, domov se nisem vrnil prostovoljno in umrl sem, ker sem se zadušil z jabolkom. Ker sem se med požiranjem spomnil na najin prepir. (*Pre-mor.*) Moje ime je Ivan Cankar. (*Gre nazaj v krsto.*)

6. prizor

DELTA: Francoščina je bila od nekdanj moj najljubši jezik.
ALFA: Strinjam se z vami, gospa.
DELTA: Ali res?
ALFA: Se razume. *(Se pomakne bližje k Delti.)*
DELTA: Pa ... znate francosko?
ALFA: Samo nekaj fraz, madamemoiselle.
DELTA: *(Stopi k Alfi.)* Oh. Veste, vedno sem menila, da ste tako izobražen in inteligenčen človek.
ALFA: Morda bi lahko kam odšla in se malce temeljiteje pogovorila o tem, kaj menite?
DELTA: Prav zares.

(Odideta na rob odra in se začneta strastno poljubljati. Psi sede na drugi rob in pije iz velike steklenice viskija. Ničesar ne opazi.)

7. prizor

BETA: *(Pristopi h Gami.)* Kaj pa vi, gospa? Kako se kaj počutite sedaj? Konec obreda je ...
GAMA *(V solzah.)*: Slabo se počutim, gospod. Prav žalostna sem, saj ste videli.
BETA *(Spogledljivo pomigne na stran.)*: Morda bi lahko šla na kakšno pijačo, da se ... pomeniva o teh zadevah. O zadevah, ki vas težijo, torej.
GAMA *(Zgroženo.)*: Kako si drznete! Pustite me pri miru!
BETA: Ne, ne, dvomim, da mi bo to uspelo. Veste, gospa, komaj se vam upiram! *(Jo objame.)*
62 GAMA *(Kriči.)*: Na pomoč! Na pomoč!
(Psi vstane in priteče k njima.)
PSI: Kaj se pa vendar dogaja? Pustite jo!
BETA: Tiho! Kdo bo pa tebe poslušal!

(Psi zgrožen steče k krsti.)

PSI: Hej, stari, zbudi se! Ženo ti nadlegujejo! Pridi že ven!
OMEGA: *(Skoči iz krste in iz nje pobere lok.)* Tekma 'neškodna' le-ta dospela naposled je konca! Zdaj pa izberem si cilj, ki vanj še niko ni streljal, skusil bom, jeli zadenem in slavo nakloni mi Foibos! *(Ustrelí Beto, ta pade.)*
ALFA: *(Odskoči od Delte in priteče na sredino odra, kjer leži Beta. Gama se umakne na rob.)* Zlo je, tujinec, da ubijaš ljudi! Poslej jih ne boš več! To je bil zadnji tvoj strel! Zdaj čaka te nagla pogibel! Pravkar si ustrelil moža, prvaka med itaškimi plemstvom: tu na otoku zato požrle te bodo ujede!
OMEGA: Psi, ste mislili, jeli, da več domov se ne vrnem, tam iz pokrajine Trojcev, pa izjedate mojo mi hišo, s hôtinimi deklami spite *(če ne drugače)* na silo, snubite mojo ženó, ko jaz po svetu še hodim! Strah vas ni bogov, ki bivajo v širnih nebesih, ne maščevanja ljudi, da pozneje kedaj vas uhíti: zdaj tudi vam se vsem pletó zadrge pogube!
ALFA: Ojej. *(Prime Beto za noge in ga odvleče z odra. Vsi zbežijo.)*

8. prizor

(Alfa in Beta se vrneta. Omegi slečeta ves zgornji del oblačil, da je od pasu navzgor gol. Potem ga en od njiju potreplja po hrbtu. Omega odpeljeta do krste in ga nanjo naslonita. Alfa vzame nož, ga dvigne v zrak in preveri ostrino, potem ga da Beti, ki naredi enako in ga vrne Alfi. Omega dvigne glavo in pogleda okoli. Dvigne roke in razpre prste. Beta prime Omega za vrat, Alfa pa vzame nož in ga zabode v srce. Alfa in Beta se z lici naslonita drug na drugega in opazujeta zadnje trenutke Omeginega življenja.)
OMEGA *(Z zadnjim vzdihljajem.)*: Kakor pes. *(Umre. Alfa in Beta ga postavita v krsto in odideta.)*

9. prizor

(Omega spleza iz krste, sede ob njo in se nasloni.)
OMEGA: Kam ste izginili? Dolgčas mi je. Kje ste?

(Na prizorišče stopi Delta, steče k Omegi in si seže v žep.)

DELTA: Tukaj! *(Stopi korak nazaj.)* Ne, ne, ne! Ja! Ne, ne! *(Stopi nekaj korakov stran, dvigne roke v zrak in strmi v Omego.)*

OMEGA *(Nepremično.)*: Sonca. Sonca.

10. prizor

(Na prizorišče priteče Psi, dvigne Omego in ga postavi v krsto. Delto odvede z odra. Potem Omega spleza iz krste.)

OMEGA: Zeh, kako dolgočasno. Zeh. *(Poišče svoja oblačila in se spet obleče. Sede in se nasloni na krsto. Iz žepa vzame cigareto in si jo prižge. Kadi. Na oder priteče Psi.)*

PSI: Zdaj pa dovolj! Boš že nehal! Spravi se že enkrat v krsto in prenehaj s svojimi otročarijami!

OMEGA *(Razočarano.)*: Seveda. Takoj, gospod duhovnik. *(Gre v krsto.)*

PSI: No, tako je že boljše.

(Vsi pridejo na prizorišče in se postavijo okoli krste, kot na začetku.)

11. prizor

PSI: Nema. Ageduh agesv san išer čevmet, ovajnšuks v san ijlepv en ni, mokinžlod mijovs omačšupdo im idut rokak, eglod ešan man itsupdo ni hurk ijnadkasv šan senad man jad. Ijlmez an okat, hiseben v rokak, ajlov ajovt es idogz, ovtsejlark ejovt, man k idirp, emi ejovt idob onečevsop, hiseben v is ik, šan ečo. Akinjokop az omilom.

(Gama zajoče.)

ALFA: Acigard, ešjlob ob jas, ho. *(Stopi k Gami.)*

PSI: Zdaj lahko poljubite nevesto.

GAMA: *(Poljubi Omego.)* Et mibujl! Uzarbo umeksocnarf umešbujljan umejom bujlop iksocnarf.

DELTA *(Zakriči.)* Lirots agebals čin rumokin radkin in jas, itermu larom ej jakaz, Agemo igobu, ho!

PSI: Ladevop jak eš ojvtilom derp odk dar ib?

VSI: Nema.

PSI: Nema. Asutsirk Asujej adopsog agešan, agejn okerp nezar ugob k edirp en ečin ad ni ajžob čul no ej ad, leker ej Sutsirk Suzej. *(Psi se odkašlja. Sliši se smeh iz krste.)*

PSI: Egemo agenjokop do omivolso es ad, ilarbz es oms senad.

12. prizor

(Postavijo se okoli krste, kot na začetku.)

PSI: Danes smo se zbrali, da se poslovimo od pokojnega Omega. *(Sliši se smeh iz krste. Psi se odkašlja in nadaljuje.)*

PSI: Jezus Kristus je rekel, da je on luč božja in da nihče ne pride k bogu razen preko njega, našega gospoda Jezusa Kristusa. Amen.

VSI: Amen.

PSI: Bi rad kdo pred molitvijo še kaj povedal?

DELTA *(Zakriči.)*: Oh, ubogi Omega, zakaj je moral umreti, saj ni nikdar nikomur nič slabega storil!

(Zastor.)

(Če publika ploska, se zastor dvigne.)

13. prizor

(Alfa, Beta, Gama, Delta in Psi stojijo v vrsti. Zelo hitro, istočasno.)

ALFA:	BETA:	GAMA:	DELTA:	PSI:
Ubogi Omega zakaj je moral umreti saj ni nikdar nikomur storil nič slabega no razen takrat ko sva bila majhna no ne tako zelo majhna in mi je prevzel tisto luškano sosedo saj se ne spominim kako ji je bilo ime ah ja sigma ja tako ja sigma ji je bilo ime hodil sem okoli nje vsak.	Zakaj ti je bilo tega treba pa tako mlad si bil še oh zdaj pa je kar je saj te sploh nisem poznal en teden sva se poznala ko sva delala skupaj pa sem te ravnaj jaz moral najti po naključju a ni to popolnoma bedno in neumno niti poznal te nisem še vseč mi nisi bil zdaj pa delam tukaj.	Zelo slabo da si umrl je to res prav ampak mi je pa popolnoma vseeno ker te nisem imela več rada pravzaprav si bil zadnjih par let prav neumen bednik stari kako te nisem več prenašala no danes je zadnjič da še trpim zaradi tebe čeprav ne trpim ravno pravzaprav.	Moj omega rada te imam kje si vendar dragi moj sinko prosim pridi že enkrat nazaj k mami se spomniš kako je bilo ko si bil še mlad in sem ti pekla pecivo se še spomniš pekla sem ti pecivo vedno si imel rad potico ja potico si imel najrajši in pa gibanico tudi oh rada te imam moj dragi dragi.	Gospod bog prosim nakloni našemu bratu omegi svojo milost in luč da ne bo ga pred poslanci tvoji mi srečala skušnjava in pohujšan ne bo v zadnjem trenutku pred v z p o n o m v tvoje kraljestvo t e m v e č sprejmi ga z odprtimi rokami ali kar pač imaš dober bog zakaj dober človek je.

OMEGA (Med govori spleza iz krste, priteče pred njih in zakriči.):
Utihnite! Že! Enkrat!

(Tišina. Vsi, razen Omega, sedejo na tla. Omega spleza v krsto in jo zapre. Tišina.)

(Zastor.)

(Če publika ploska, se zastor vnovič dvigne.)

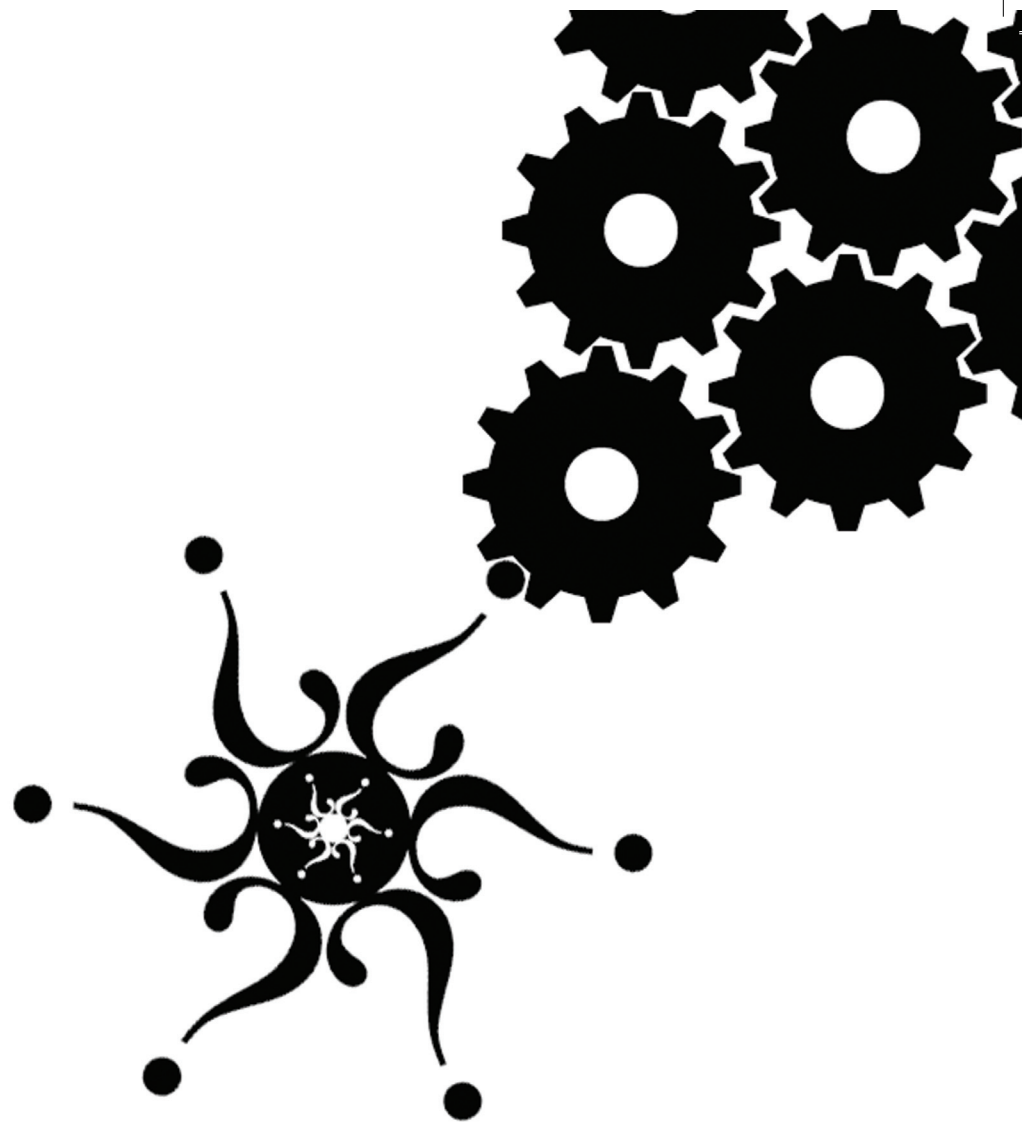
14. prizor

(Psi sedi ob robu odra in pije iz velike steklenice viskija. Alfa in Delta sta naslonjena na zadnjo steno in se strastno poljubljata. Beta lovi Gamo po odru in jo poskuša poljubiti.)

(Čez približno pol minute se pokrov krste rahlo dvigne.)

(Zastor. Tokrat zadnjič.)

POEZIJA

VSE JE NORMALNO

Sebastijan Koren

Dan kot vsak.
Vse je normalno.
8-urni delavnik v po(po)lnem zagonu.
Revni trpijo, bogati se smeji.
Nekaj mrtvih na vzhodu.
Krivi? Zmeraj.
Na netu nov virus.
Na televiziji stare laži.
V Afriki kosi kuga bodočnosti.
Sosed še zmeraj ogovarja soseda.
Teroristi grozijo s sveto vojno.
Skratka, vse je normalno.

SKICA MODERNEGA (NORMALNEGA) ŽIVLJENJA.

Sebastijan Koren

6.23-se bom rodil.
8.14-prebolel nekaj otroških bolezni.
8.52-se začel šolati.
10.39-bom izgubil nedolžnost.
13.22-začel izpolnjevati 8 urni delavnik in državljanske dolžnosti.
14.01-si poiščem kako nevesto.
14.49-dobim prvega otroka.
15.13-dobim drugega otroka.
17.35-dedujem ostanke staršev.
18.03-dobim raka na ušesu od mobilca, ozdravim.
20.07-grem v penzijo.
23.14-umrem.

70

OB SONČNEM VZHODU

Jan Šmarčan

Ob sončnem vzhodu, sediva.
Pripoveduješ zgodbe svojega
življenja in kadiš cigaret.
Ob tebi jaz pišem pesem.
V glavi odzven tvojega predloga,
da zmanjšava snidenja.
Ne boli.

Napisal bi ti pesem,
pa ne vem kako začeti.
Morda z dvema besedama,
a se bojim,
da ne izzvenim patetično
in neprimerno
glede na situacijo.
Ja, obsedla si me in nocoj,
ko že tretji dan nisem
uzrl tvojega obraza,
ne slišal tvojega glasu,
sem tako prekleto osamljen
in izgubljen.
Veš, gospodična A.,
kljub temu,
da se odločam pustiti te
južnim vetrovom,
tega ne bom storil
iz enega samega razloga –
prelep je tvoj obraz.

71

Bel mož
stopa mimo.
Z desnim kazalcem
se dotakne avtomobila.
Miren stoji,
kakor mejnik.
Ljubimca
odpreta vrata avtomobila
in glej:
Mehika – poplave

V omami se priviješ obme
in jočeš bolečine.
Tvoj stisk,
kakor da govoriš:
ne zapusti me.
Poti, ki jih hodiva,
kakor da so neresnične,
ko izbiraš med ljubimcema
in ti je jasno,
da je najina večnost prijateljstvo –
ne vem, a ta beseda, tako boleča.
Nočeva se izgubiti,
ko tavava skozi gozd iglavcev.

Skozi možgane
ritmi primitive,
kakor džungla,
odzven tam-tama.
Nekaj te prevzame,
nekaj te požira
in ob tej besedi
se krušijo stolpovi.
Tvoje dlani so fluid,
tvoj pogled je omejen
na barve mavrice.

Zvezdaste tablete
čvokaš,
ko ti v glavi
bobnijo basi.
Svet je rožnat
in ti se
v taktu bita zibaš
ob ljubljeni osebi.
Občutek podaljšuješ
ob kajenju trave.
Ko minejo dnevi ritma,
se izmozgan ustaviš
in svet je črn.
Ostal si sam.

Veter nosi
vonj tvojega parfuma
in ko se ustavlja
ob listju,
njegov šum
prebuja spomin
tvojega glasu.
Črnolasa dekleta
spominjajo nate
in ključ,
ki sem ti ga
pomotoma odtujil,
odpira vrata
tvojega stanovanja.
Vedno več
prijatelja sva,
a vedno znova
želim poljub.

SENCE

Matej Budin

Vaše sence so prekrile tla,
jih spremenile v bojišča.
Priklicale so pogube čas,
zdaj čakajo na sodni dan.

Na naši zemlji kalijo strupena semena,
gnile sadove bodo obrodila.
Človek se izgublja v ideji,
ideja je izginila s teboj,
ki si mrtev že ob rojstvu.

UJEDE

Matej Budin

Krvave krizanteme venejo
v soju svetlobe žalujočih sveč.
Obris dekleta,
ki kleče objokava križ na grobu.
S solzami upanja slavi izgubo,
z besedami spreminja preteklost..

Naj črn vran izkljuva solzno oko,
naj ga reši trpečih pogledov.

Temni se nebo nad grobovi pozabe,
veliko deklet bo še jokalo
in ujede bodo odnašale življenja najbližjih.

VABILO

Matej Budin

To je vabilo na dvom o dvomu.
Letos je uspešno leto in ne rini mi v besedo.
Za vsak okus se najde primeren strup.
Odprte so nove poti, poti v pozabo in prepuščanje.
Dvignili so zapore,
vstop v raj je prost.
Pridite otroci to ni igra.
Pridite, nikoli več vas ne izpustimo.

NE SANJE IN NE RESNICA

Matej Budin

Nočna mora med popoldanskim počitkom;
sanjam, da sem človek.
Krčevite muke, razpete med iluzijo racionalnosti
in iracionalno dejanskostjo;
občutek absurda.
Misel ugaša,
kot poslednja sveča
na grobu pokojnega rojaka.
S trepetajočim telesom
hrepenim po dotiku nadnaravnega.
Moje želje so zaman,
nikoli uslišane.
Preložim breme na boga,
a ko se prebudim, ostanem
človek - živeča nočna mora.

ZIDOVI

Matej Budin

Ostanite za zidovi,
debelimi zidovi,
ki ne podležejo udarcem kuge.
Skrijte se med štiri strene,
nikoli ne zapuščajte domov.

Vaši cvetovi venejo
sredi pašnikov bolesti,
strahovi se zažirajo v razpoke sten.
Skrijte se ljudje,
ostanite za zidovi.

Sinovi vas gledajo po strani
in hčere vam rojevajo pošasti.
Gradite zidove ljudje,
utrjujte stene,
bojte se.
V vsaki generaciji se Amon Göth rodi.

APARAT

Matej Budin

Dobro jutro vsem ljudem.
Zbudil sem se z bolečino, pritiskala me je v zatilje glave.
Spoznal sem, da sem čisto sam.
Nič je več kot dovolj;
sem jaz mogoče manj kot nič?
Včasih stojim popolnoma nag in skušam razumeti druge;
danes niti sebe ne razumem več.
Barikade so postavili pred vhodna vrata, krvave barikade
in onemogočili pogled v daljavo.
Umrl sem še preden sem se rodil;
okradli so me, me oropali še preden sem imel.
Ovit v verige aparata blodim, se prodajam,
zmanjkuje mi moči in ne najdem več besed.
V vlogi sužnja haluciniram.
Pljunek v obraz na vsakem koraku,
ne v mraku, sredi belega dne.
Človek!
S čim sem si prislužil to oviro?
Človek!
Zakaj rineš v to samoto?
Človek!
Kje se skrivajo tvoji bogovi?
Umrlji so še pred Nietzschejevim rojstvom.
Na vsakem koraku te zasipajo z lažmi;
laži si pišejo v korist.
Človek!
Greva globlje od podtalja in tam ostaniva za zmeraj,
ovita v odejo samovanja, nedotakljiva.
Lahko noč vsem ljudem.

dovolj denarja
Iz take smo snovi kot drek
Vsak ima svoj fetiš

Človeška domišljija je kraljica ustvarjanja

USTROJ

